

Lovforslaget vedtoges med 103 stemmer (S, KF, V, RV, CD, KRF og FP) mod 3 (VS); 17 (SF) stemte hverken for eller imod.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Anden behandling af lovforslag nr. L 30:

Forslag til lov om bemyndigelse til optagelse af statslån i udlandet.

Af finansministeren (Palle Simonsen).

(Fremsat 8/10 86. Første behandling 28/10 86. Betænkning 29/10 86).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Forespørgsel nr. F 5:

Forespørgsel til forsvarsministeren:

»Vil Danmark modsætte sig, at førstegangsbrug af atomvåben kommer til at indgå i NATOs reviderede atomstrategi, og arbejde for, at NATO går ind for en international aftale imod førstegangsbrug af atomvåben i

overensstemmelse med Folketingets dagsorden af 3. maj 1984?«

Af Pelle Voigt (SF) og Albrechtsen (VS).

(Forespørgslen anmeldt 14/10 86. Fremme af forespørgslen vedtaget 17/10 86).

Begrundelse

Pelle Voigt (SF):

Den 3. maj 1984 vedtog Folketinget som bekendt en dagsorden, der bl.a. pålagde regeringen at arbejde for en international aftale imod førstebrug af atomvåben, og den 5. december 1985 vedtog Folketinget i forlængelse af sin dagsorden af 3. maj 1984 at pålægge regeringen, som det hed, »alene eller sammen med ligesindede« at fremlægge et forslag til forhandlinger herom i FNs nuværende generalforsamling.

Det skete, fordi spørgsmålet om førstebrug af atomvåben dukkede op i en stribe FN-resolutioner og der i den forbindelse skulle tages stilling til det, og det skete i erkendelse af og som en indrømmelse fra det sikkerhedspolitiske flertal til regeringen af, at det måske var rimeligt, at Danmark, hvis man af forskellige grunde ikke ønskede at stemme sammen med bestemte lande, så var i stand til selv at fremsætte forslag og gøre det sammen med folk, som man mente man gerne ville være i selskab med, nemlig de i dagsordenen omtalte ligesindede.

Det har regeringen ikke gjort. Man har godt nok foretaget nogle sonderinger, bl.a. hos den norske regering, men man har ikke opfyldt den opfordring, som var indeholdt i de to dagsordener, især ikke dagsordenen af 5. december 1985.

Den aktuelle anledning til, at denne forespørgsel bliver rejst, er den helt besynderlige proces, vi i Folketinget var vidne til, da regeringen og forsvarsministrene på et NATO-møde i Skotland den 20.-22. oktober i år godkendte en serie nye retningslinjer for politisk kontrol med anvendelse af atomvåben, angiveligt uden overhovedet at inddrage spørgsmålet om Danmarks holdning til førstebrug af atomvåben i denne forbindelse og også under betingelser, der påkaldte sig voldsom kritik.

Vi var mange, der dengang spurgte: kan det være rimeligt, at netop de politiske – altså ikke de militære – retningslinjer for NATOs anvendelse af atomvåben ikke må kom-

[Pelle Voigt]

me til politikernes kendskab, og at de skal vedtages på et hemmeligt møde, uden at alliancens politikere har nogen som helst mulighed for at få at vide, hvad det er for politiske retningslinjer og nye sikkerhedsforanstaltninger, regeringen tilslutter sig? Det er en helt urimelig situation.

Derfor er der grund til nu igen at rejse spørgsmålet om førstebudsstrategien, og vi har oplevet, hvordan det internationale pres i denne sag også vokser voldsomt, ikke mindst i USA, hvor en række af de politikere, som i 1960'erne udarbejdede den nugældende amerikanske atomstrategi og den atomstrategi, som den dag i dag er gældende i NATO, nu ikke alene sætter kraftige spørgsmålstejn ved førstebuds, men direkte foreslår, at alliancen og USA skifter over til en strategi for ikke-førstebuds af atomvåben.

Besvarelse

Forsvarsministeren (Engell):

De spørgsmål, der rejses i forespørgslen, har jeg ved en lang række tidligere lejligheder redegjort for her i Folketinget, både i forbindelse med tidligere forespørgselsdebatter og senest også i den konkrete sag, bl.a. i det udenrigspolitiske nævn.

Jeg har også gjort det i et svar til hr. Pelle Voigt så sent som den 15. oktober i år på et spørgsmål vedrørende de generelle retningslinjer.

Til trods for disse mange redegørelser, hvor jeg ganske indgående har beskrevet baggrunden for og indholdet af de generelle politiske retningslinjer for den eventuelle benyttelse af nukleare våben i forsvaret af NATO, ser det ud til, at forespørgerne fortsat misforstår situationen. De omtaler nemlig endnu en gang i selve forespørgselsteksten til denne debat retningslinjerne som »NATOs reviderede atomstrategi«.

Derfor vil jeg godt indlede med på ny at slå fast, at det, der er tale om, er, at de hidtidige, midlertidige retningslinjer indeholdt i forskellige dokumenter fra sidst i 1960'erne er blevet samlet og blevet opdateret i ét enkelt dokument, og at disse retningslinjer tilsikrer den højeste politiske indflydelse på, hvorledes den gældende og af alle medlemslande vedtagne strategi kan gennemføres i en given situation. Dokumentet har med andre ord ikke det mindste at gøre med en ny atom-

strategi, sådan som det siges i forespørgslen. Strategien som sådan har på intet tidspunkt været til diskussion under det udførte arbejde, og strategien er heller ikke blevet diskuteret af forsvarsministrene i forbindelse med det nylige møde i Skotland i den nukleare planlægningsgruppe, hvor de generelle retningslinjer blev tiltrådt.

For god ordens skyld vil jeg imidlertid gerne endnu en gang fremhæve det principielle og fra et dansk synspunkt mest betydningsfulde i de nu på NPG-ministermødet i Skotland vedtagne retningslinjer, og det er, at bestemmelserne som hidtil bygger på NATOs gældende strategi, og det vil sige strategien om det fleksible gensvar. Der var derfor heller ikke grundlag for diskussioner eller spekulationer med hensyn til Danmarks atompolitik. Den bliver naturligvis ikke anfægtet, og rækkevidden af de velkendte danske synspunkter på det område ændres heller ikke af disse vejledende og proceduremæssige bestemmelser. GPG, som disse retningslinjer hedder, har en helt vejledende karakter og må ses som et katalog af mulige politiske overvejelser, der kunne forudses at være relevante, men de kan på ingen måde anses for at være udtømmende.

Det er en fordel, at man nu har samlet disse vejledende bestemmelser i ét dokument og derved fået understreget de politiske overvejelsers centrale rolle i en hvilken som helst beslutning om den mulige anvendelse af nukleare våben. De udvider i denne form området for landenes – og også de ikke-atomares som Danmarks – politiske indflydelse og kontrol med den måde, hvorpå NATOs vedtagne strategi kan gennemføres i en given situation. Konsultationerne er det instrument, som fastholder og sikrer denne forøgede politiske indflydelse, og herigennem har vi også en mulighed for at gøre vore synspunkter gældende, hvilket vi naturligvis betragter som væsentligt.

Selv om de generelle retningslinjer altså ikke på nogen måde går ind i spørgsmålet om NATOs atomstrategi, vil jeg gerne benytte også denne lejlighed til at understrege, at regeringen ligesom de fleste andre lande i alliancen meget gerne ser kernevåbnenes rolle i strategien begrænset mest muligt. Vi finder det af største vigtighed at gøre alt for at hæve atomtærsklen.

[Forsvarsministeren]

Derfor er det også vigtigt, at de to supermagter i Genèveforhandlingerne nu prøver at fastholde og udbygge de positive elementer, som fremkom i forbindelse med Reykjavik-mødet. Regeringen lægger den største vægt på, at disse forhandlinger fører til en markant vending i det nukleare våbenkapløb. En så radikal nedskæring i atomvåbenarsenalerne, som præsident Reagan og generalsekretær Gorbatsjov havde i tankerne, sætter imidlertid den skæve balance på det konventionelle område i fokus, og det er regeringens håb, at det også her omsider vil lykkes at opnå aftaler om reduktioner.

Efter regeringens opfattelse vil en aftale mellem de to store militæralliancer om nedskæring af de konventionelle styrker til et jævnbrydigt niveau gøre det lettere også at reducere antallet af kernevåben. Samtidig vil en sådan aftale fremme mulighederne for en omlægning af NATOs forsvarsstrategi i retning af en reduceret afhængighed af atomvåbnene. Der skal ikke herske tvivl om, at vi fra dansk side, bl.a. sammen med Norge, fortsat vil øve en aktiv indsats i denne retning i NATO. Indtil sådanne aftaler er blevet en realitet, vil afhængigheden af atomvåbnene imidlertid kunne mindskes ved en styrkelse af det konventionelle forsvar.

Hvad der i realiteten er tale om her, er at bevæge sig hen imod en ikke tidlig førstebrug af kernevåben, hvilket under alle omstændigheder er et skridt i den rigtige retning og i øvrigt helt foreneligt med NATOs nu-gældende strategi.

Det er også klart, at vi ikke i NATO skal have flere våben end absolut nødvendigt for at kunne opfylde NATOs strategi. Derfor var det meget positivt, da NATO-landene ved Montebellobeslutningen i 1983 begrænsede det totale antal kernevåben i Vesteuropa. Antallet af kernevåben i Europa vil herefter blive det laveste i efterkrigstiden. Også dette viser alliancens faste ønske om at frigøre sig fra en for stor afhængighed af disse våben.

I forespørgslen kommer hr. Albrechtsen og hr. Pelle Voigt også ind på Folketingets dagsorden af 3. maj 1984, der som bekendt indeholder en række opfordringer til regeringen. I mængden af dagsordener ville det måske være mere relevant i forbindelse med denne debat at henvise til Folketingets dagsorden af 5. december 1985, der jo alene vedrører en international aftale imod første-

gangsbrug af atomvåben. Idet jeg går ud fra, at forespørgerne er enige i, at sidstnævnte dagsorden har særlig interesse i dagens debat, skal jeg ganske kort redegøre for regeringens bestræbelser i denne henseende, hvad udenrigsministeren i øvrigt allerede har gjort ved et møde i det udenrigspolitiske nævn den 5. november 1986.

Dagsordenen opfordrer som bekendt regeringen til, at Danmark alene eller sammen med ligesindede stater meddeler i FN, at man på den kommende generalforsamling vil fremsætte forslag om Øst-Vest-forhandlinger med henblik på en international aftale imod førstegangsbrug af kernevåben.

Første led i denne opfordring fulgte regeringen ved en skriftlig meddelelse til undergeneralsekretæren for generalforsamlingsanliggender, og vi indledte derfor i foråret samtaler med den daværende norske regering på baggrund af vor traditionelt fælles atompolitik. Norge stillede sig imidlertid afvisende over for at være medforlagsstiller til et resolutionsforslag, og efterfølgende kontakter med den nye norske regering efter regerings-skiftet ændrede ikke ved dette resultat. Sondringer hos vore øvrige NATO-allierede har endvidere vist, at de ville se med stor bekymring på fremlæggelsen af et sådant resolutionsforslag. Synspunktet var det samme som det norske, nemlig at drøftelsen af alliancens strategi derved ville blive flyttet over i et forum, hvor den ikke hører hjemme.

Under de givne omstændigheder har regeringen derfor fundet, at det var mest hensigtsmæssigt at lade forslaget om forhandlinger med henblik på ikkeførstebrug indgå i det danske indlæg i 1. udvalgs generaldebat i FN. Indlægget – som fik tilslutning fra delegationens politiske repræsentanter, kan jeg sige – blev afgivet den 16. oktober 1986 af vores ambassadør ved FN. Regeringen finder herved at have fulgt Folketingets opfordring på den under de givne omstændigheder mest hensigtsmæssige måde.

Lad mig så til afslutning sige endnu en gang, at der ikke i de nu vedtagne politiske retningslinjer er indeholdt nogen form for ændring af NATOs strategi, men at regeringen selsagt på enhver måde arbejder for at mindske afhængigheden af atomvåben, bl.a. gennem bestræbelser for at ændre den konventionelle styrkebalance. Derved kan vi håbe på, at vi foreløbig kan opnå, at alliancen i

[Forsvarsministeren]

hvert fald bevæger sig videre i retning af, hvad vi kalder ikke tidlig førstebrug, og allerede det ville efter vores opfattelse være et betydningsfuldt resultat.

Forhandling

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal takke ministeren for svaret på vores forespørgsel og konstatere, at vi endnu en gang – som så ofte før i debatter af denne karakter – får diskussionerne om NATOs militærdoktriner og NATOs overordnede strategi, det fleksible gensvar, rodet sammen på den mest kunstfærdige måde, idet vi jo alle er klar over, at NATOs officielle overordnede strategi om det fleksible gensvar er en overordnet strategi, der indholdsmæssigt kan fortolkes på overordentlig mange forskellige måder.

Det har undret os såre, og vi kan ærlig talt ikke forstå, hvad det er, der er sket på forsvarsministermødet i Skotland den 20.–22. oktober 1986, hvis det, der er sket, blot er, at eksisterende retningslinjer tilbage fra 1960'erne er blevet samlet i ét dokument, uden at man har diskuteret helt fundamentale elementer, hele det grundlag, der ligger i spørgsmålet om anvendelse af atomvåben, herunder centralt naturligvis spørgsmålet om førstebrug eller ikkeførstebrug.

Det lyser også ud af ministerens besvarelse her i dag, at regeringen indtager det noget bizarre standpunkt og anvender den noget bizarre fortolkning af Folketingets dagsordener, at det at gå ind for en international aftale imod førstebrug af atomvåben ikke er ensbetydende med, at man aktivt skal arbejde for, at NATOs strategi ændres på dette område. Som om der altså skulle være tale om to forskellige ting! Det er naturligvis usammenhængende, og det er ulogisk, al den stund alle, der har beskæftiget sig med disse spørgsmål, ved, at problemet for indgåelsen af en sådan aftale lige præcis består i og beror på NATOs fortsatte fastholden ved førstebrugsoptionen.

Og netop den førstebrugsoption er det jo, som i øjeblikket angribes af en række af grundlæggerne af ideen om det fleksible gensvar med den argumentation, at det nu har skabt en så stærk egen logik omkring sig, at det fleksible gensvar i virkeligheden ikke længere er fleksibelt.

Det kom til udtryk, da general Rogers i maj 1985 beklagede sig over, at han måtte skære ned på de konventionelle styrker i Europa, hver gang han skulle modtage nye atomvåben. Og det kom til udtryk i general Rogers' bemærkninger om, at det ville være nødvendigt for ham relativt hurtigt at eskalere til førstebrug af atomvåben i tilfælde af krigsudbrud. For på trods af ministerens henvisning til Montebellobeslutningen skal vi jo ikke glemme, at der faktisk, selv når den er udført fuldt ud, vil stå omkring 4.500 amerikanske nukleare sprænghoveder i Vesteuropa, i Storbritannien og på det vesteuropæiske kontinent, og at en række af disse våben vil være placeret så tæt på Warszawapagstens område, at en krigssituation meget, meget hurtigt vil eskalere ud i en atomkrig, fordi disse våben og deres placering kommer i det, amerikanerne kalder en »use them or lose them«-situation, altså en situation, hvor man må vælge imellem at anvende sine våben på et meget tidligt tidspunkt og at se dem falde i fjendens hænder.

Derfor er det meget vanskeligt for os at forstå, at denne diskussion ikke har stået centralt i diskussionen på forsvarsministermødet i Skotland, og det er næsten umuligt for os at forstå, at ministeren i den forbindelse ikke har fremført det danske synspunkt, det danske ønske om en ændring af NATOs førstebrugsstrategi.

Det kunne han have gjort i overensstemmelse, ikke med SFs, ikke med VS', men med regeringens egen forsvars- og sikkerhedspolitiske holdning, med de argumenter, som er udviklet af folk som McGeorge Bundy, Morton H. Halperin, William W. Kaufmann, George F. Kennan, Robert S. McNamara, Madalene O'Donnell, Leon V. Sigal, Gerard C. Smith, Richard H. Ullman og Paul C. Warnke, eksempelvis i augustnummeret i år af bladet *The Atlantic Monthly*, hvor man netop punkt for punkt peger på, at hvis man indtager den slags sikkerhedspolitiske synspunkter, som forsvarsministeren og udenrigsministeren og statsministeren plejer at indtage, så må det selv på de betingelser nødvendigvis betyde, at man vender sig imod førstebrug af atomvåben.

Alligevel må vi konstatere, at regeringen ikke har været i stand til i forbindelse med beslutningen om de nye politiske retningslin-

[Pelle Voigt]

jer at samle sig sammen til at foretage noget på dette område.

Hvis der er tale om, at der blot er sket en sammenfatning af tidligere dokumenter, vil jeg også godt spørge ministeren, om man virkelig i NATOs ministerråd har været i stand til at føre denne diskussion helt uden hensyn til den stribe af omlægninger i den strategiske doktrin, som vi har set i de sidste år og har diskuteret her i Folketinget. Rejser spørgsmålet om Airland Battle og den tidligere og mere integrerede anvendelse af atomvåben ikke nogle problemer, som man ikke kan løse blot ved at henvise til, at vi kører efter de samme retningslinjer, som vi altid har gjort? Betyder den mere offensive marinestrategi, som NATO er slået ind på i de sidste år, ikke noget, og har den ikke nogle konsekvenser for, hvad det er for politiske sikkerhedsmekanismer, man sætter ind i forhold til atomvåben? Og sidst, men ikke mindst: hvordan i himlens navn kan man diskutere disse ting uden grundlæggende at komme ind på at gøre rede for Danmarks holdning til spørgsmålet om ikkeførstebrug?

Det er, tror jeg, uforståeligt for alle andre end dem, der befinder sig i det militære systems kringelkroge og især i de dele af kringelkrogene, hvor det er lydigheden, underdanigheden, den lave profil over for den for tiden siddende amerikanske regering, som er den herskende politik, og det synes desværre også at være den danske regerings herskende politik.

Jeg erindrer med et vist vemod, må jeg sige, den dagsorden, Folketinget vedtog den 5. december 1985, og hvori det udtrykkeligt blev fastslået, at regeringen burde fremsætte et forslag om Øst-Vest-forhandlinger med henblik på en international aftale om førstegangsbrug af atomvåben. Når der i FNs generalforsamling tales om at fremsætte et forslag, er det naturligvis godt, at vor ambassadør nævner det i sine bemærkninger i talen i 1. udvalg, men det er jo ikke det samme som at stille et forslag. Ministeren kan med alle sine sofisterier ikke komme uden om, at baggrunden for, at denne dagsorden blev vedtaget, var den faktiske situation, at regeringen så mindeligt på sine knæ bad om at blive fri for at stemme for resolutioner ikke alene fra østeuropæiske lande, men også fra en række lande, som havde den formastelighed her i verden ikke at være medlemmer af NATO,

hvad der dog trods alt er en hel del lande her i verden der stadig væk tillader sig.

Der var helt klart tale om, at der skulle fremlægges et resolutionsforslag i FNs generalforsamling. Det har regeringen altså ønsket at sætte sig ud over, og jeg håber ikke, at den får politisk mulighed for at gøre det.

Jeg erindrer også med vemod de bemærkninger, som Socialdemokratiets ordfører ved den lejlighed knyttede til det pågældende dagsordensforslag, hvor han sagde:

»Socialdemokratiet mener, at denne dagsorden klart ligger inden for 3. maj-dagsordenen. Jeg håber, at man har lagt mærke til formuleringen, som vi med omhu har forsøgt at lave på en sådan måde, at vi måske her for en gangs skyld kan samle hele tinget bag denne dagsordens vedtagelse.«

Der var altså her tale om et klart forsøg fra Socialdemokratiets side på at formulere sig på en sådan måde, at man kom regeringen i møde, og med det resultat, vi har set her i dag, nemlig at regeringen ikke har taget beslutningen højtideligt, men med sofisterier prøver at vride sig ud af den.

Jeg synes, det er glimrende og påskønnelsesværdigt, at regeringen har ført forhandlinger med den norske regering om at optræde i fællesskab i denne sag, men jeg må pege på, at der i den dagsorden, som blev vedtaget her den 5. december, faktisk står, at »Danmark alene eller sammen med ligesindede skal fremsætte et forslag«, for vi vidste nemlig godt allerede dengang alle sammen, at ministeren ville prøve at hænge sin hat på, at det var vanskeligt at få andre NATO-lande til at deltage i et sådant forslag.

På den baggrund skal jeg på vegne af mig selv og hr. Albrechtsen fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»I overensstemmelse med sine dagsorder af 3. maj 1984 og 5. december 1985 pålægger Folketinget regeringen

i FN i indeværende samling at fremsætte forslag til generalforsamlingsresolution om opfordring til atommagterne om indgåelse af en international aftale imod førstebrug af atomvåben,

i NATO at modsætte sig atomretningslinjer, som bygger på muligheden for førstebrug af atomvåben, og at tage initiativ til nedsættelse af en arbejdsgruppe med henblik på ophævelse af førstebrugsstrategien,

[Pelle Voigt]

samt at sikre, at ingen atomretningslinjer kan godkendes med dansk tilslutning uden Folketingets forudgående godkendelse.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 6).

Jeg regner ikke med, at ministeren med begejstring og kyshånd vil tage imod denne resolution. Jeg regner med, at vi får ministerens kommentar til dagsordensforslaget, men jeg kunne godt tænke mig, at vi især fik en kommentar til og en vurdering af mulighederne for sammen med andre NATO-lande at rejse denne diskussion og få nedsat et udvalg med henblik på at revidere NATOs førstebrugsstrategi.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Der er fremsat følgende forslag til motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i de videre forhandlinger.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Inden debatten kommer til at foregå på et helt skævt grundlag, vil jeg gerne lige rette den misforståelse, ministeren begyndte med at kaste ind i debatten her straks fra starten, hvor han påstod, at forespørgerne skulle have misforstået indholdet i de ændringer, der er sket.

Der er ifølge mine kilder sket regulære ændringer – jeg må indrømme, at jeg ikke har fået noget at vide af ministeren, for det får vi jo ikke – på tre punkter i atomstrategien eller i retningslinjerne, eller hvad man nu vil.

Det første punkt er, at man nu mere end tidligere fokuserer på, at der skal angribes direkte ind på sovjetisk territorium, også i forbindelse med førstegangsbrug.

Det andet er, at man mere direkte fokuserer på, at atomvåben skal bruges som politisk signal; det vil altså sige en sænkning af atomtærsklen i modsætning til det, ministeren var inde på: en hævnning af atomtærsklen.

Det tredje punkt er, at man nu har indbefattet søkrigen i retningslinjerne, hvad der ikke var tale om tidligere. Og netop på søkrigsområdet er der jo vedtaget nogle meget offensive retningslinjer. Derfor er der faktisk tale om dybtgående ændringer af retningslin-

jer og atomstrategien i forbindelse med dette her.

Jeg vil senere komme nærmere ind på det og også stille ministeren en række spørgsmål om det, men jeg syntes, det var nødvendigt her ved debattens start at gøre klart, at vi altså ikke har misforstået noget. Vi ville have misforstået noget, hvis vi alene skulle have henholdt os til ministerens oplysninger, men heldigvis findes der andre måder at fremskaffe oplysninger på her i verden end gennem ministeren.

Lasse Budtz (S):

Efter Socialdemokratiets mening er det trist af flere grunde, at det er rimeligt, at vi i dag genoptager diskussionen om førstegangsbrug af atomvåben. Det er for det første trist, fordi NATO trods sin defensive karakter rent faktisk planlægger ud fra en overbevisning om, at det i en krigssituation kan blive nødvendigt at være den første til at bruge atomvåben.

Det er for det andet trist, fordi de to supermagter stadig ikke har kunnet indgå aftaler, som nedskærer antallet af atomvåben, og heller ikke har indledt forhandlinger om netop undgåelse af førstegangsbrug ud over det, man har strejft f.eks. i Genève.

Det er for det tredje trist, fordi vi i Socialdemokratiet ikke har indtryk af, at regeringen har haft hjertet med sig i forsøg på at rejse spørgsmålet om internationale forhandlinger om nej til førstegangsbrug. Det er uundgåeligt at få det indtryk, at regeringen stort set retter sig efter, hvad der er synspunktet i regeringskontorerne i Washington. Men så enkelt burde man ikke anskue problemerne, for så overlader vi jo hæmningsløst alt til supermagterne, og det bør europæerne ikke gøre, selv om en af supermagterne er vores allierede og den forsvarspagt, vi er medlem af, er defensiv i sin karakter. Og var den ikke det, kunne Danmark jo heller ikke være medlem.

Jeg synes, det er uundgåeligt at udtrykke en dyb bekymring over, at forhandlingerne i Reykjavik ikke førte til noget, og at supermagterne efter Reykjavik i stedet for at udnytte de muligheder, Reykjavik trods alt syntes at fremkalde eller understrege, nu tilsyneladende bevæger sig bort fra hinanden til

[Lasse Budtz]

gamle, trivielle, traditionelle negative og i virkeligheden farlige holdninger.

Vi oplever oven i købet i disse uger højreorienterede kræfter i udlandet, men sandelig også i Danmark – i udlandet i øvrigt repræsenteret ved fremtrædende konservative politikere som premierminister Thatcher – advare imod aftaler, der for alvor begrænser atomvåben. Den engelske premierminister, men sandelig også mange andre – og blandt dem adskillige danskere, som mener, at de er opinionsskabere på højrefløjen – ønsker rent faktisk ingen egentlig beskæring af atomvåbene og slet ikke af de europæiske mellemdistanceraketter, for de er vitterlig nervøse for, at Østblokken har en sådan konventionel overlegenhed, at Vesten kommer i fare uden atomvåben.

Nu og da har man ærlig talt en følelse af, at vi sikkerhedspolitisk skal begynde ved Adam og Eva hver gang. Det er simpelt hen for dårligt. Atomvåbene har jo ikke skabt sikkerhed, men usikkerhed.

Det er moderne blandt højrekræfterne at hævde, at atomvåben har skabt stabilitet. Jamen prøv at se jer omkring, kunne man fristes til at sige. Hvis højrekræfterne mener, at vi lever under stabile og sikre forhold, foretrækker man åbenbart i realiteten helt klart terrorbalancens konstante trusler som fundamentet for fred. Det gør vi andre ikke.

Under disse omstændigheder er det rimeligt på ny at drøfte spørgsmålet om, hvad der kan gøres, og også, hvad et lille land som Danmark kan gøre for en international aftale imod førstegangsbrug. Faktisk har vi jo drøftet spørgsmålet her i salen to gange før, hvis vi holder os til dagsordenerne, nemlig den 3. maj 1984 og den 5. december 1985.

Af disse debatter og deres dagsordener fremgår det lysende klart, at der er et flertal i salen til fordel for en undersøgelse af, hvad der kan gøres for at få startet en forhandling om stop for førstegangsbrug. Og faktisk mener jeg, at vi alle burde kunne blive enige om, at der må gøres noget mere end det, der allerede er gjort.

Jeg vil gerne minde om, at regeringspartierne den 5. december 1985 fremsatte et dagsordensforslag, hvori regeringen af sine egne opfordres til at undersøge mulighederne for udformningen af et forslag om Øst-Vest-forhandlinger med henblik på en international aftale, herunder mellem NATO og Warsza-

wapagten, om ikkeførstegangsbrug af atomvåben.

Forslaget skulle således fremlægges på 41. generalforsamling.

Når vi ikke kunne blive enige med regeringen dengang, skyldtes det, at regeringen ikke ville acceptere, at den eventuelt skulle handle alene, hvis den ikke kunne finde ligesindede partnere.

Der er sket forskelligt i mellemtiden, det må vi erkende, og jeg vil helst ikke afvise muligheden af, at vi kan blive enige med regeringspartierne nu – og helst i dag. Regeringens opfattelse af begrebet »ligesindede nationer« er dog nok mere indskrænket end vor.

For regeringen er det vel stort set kun NATO-lande, EF-lande, Sverige og til nød også Finland, der er ligesindede, og i denne kreds synes regeringen at have svært ved at finde ligesindede i denne forbindelse, siger den, og det forekommer gådefuldt.

Men vi ved fra regeringen selv, at den ikke har kunnet få den socialdemokratiske norske regering med, og det må vi også selv konstatere som en kendsgerning. Man vil vide, at også vi opfatter det som noget meget væsentligt, at der opnås fodslag med vore partifæller i Norge.

Vi kender også formuleringerne i den tale, som den danske FN-ambassadør holdt til 1. komité i FN i New York om nedrustningsproblemerne, og hvori han opfordrer især supermagterne til at nå frem til begrænsningsaftaler, der kan åbne vejen for forhandlinger om nej til førstegangsbrug. Men det er selvsagt ikke det samme som et egentligt resolutionsforslag, som vi helt klart havde foretrukket; det er et udspil i den rigtige retning, det må jeg indrømme. Jeg må også indrømme, at et resolutionsforslag, der rent faktisk kun havde båret Danmarks navn, nok ville have haft meget små muligheder. Man kunne utvivlsomt godt have fået andre med. Men her kommer vi selvfølgelig tilbage til spørgsmålet om, hvem der er ligesindede, og her bedømmer vi kriterierne forskelligt.

Efter Socialdemokratiets mening kan vi ikke nu blot lade stå til og konstatere, som regeringen tilsyneladende er inde på, at vi ikke kan komme videre. Vi mener faktisk, at det ville være uansvarligt blot at overlade det hele til supermagterne og at lade vor sikkerhed binde til anvendelse af atomvåben, og det er jo faktisk det, som NATO-strategien

[Lasse Budtz]

gør. Vore ønsker om at oprette en nordisk atomvåbenfri zone skal selvfølgelig også ses i dette perspektiv.

Men da det jo ikke mindst drejer sig om NATO-strategien, altså NATOs arbejdsform så at sige – for Vestens atomvåben er jo faktisk med undtagelse af de franske alle under NATO-kommando – ville det være rigtigt at udvide undersøgelsesarbejdet om mulighederne for en international aftale om nej til førstegangsbrug til også at omfatte NATO – foruden FN, hvor bestræbelserne burde fortsættes.

Herved opnår vi to fordele: vi bringer os i overensstemmelse med den norske regerings holdning, og det lægger vores parti vægt på – både som regering og som oppositionsparti har de norske socialdemokrater jo ønsket at tage spørgsmålet op i NATO – og desuden bringer vi os jo i overensstemmelse med de fire regeringspartiers forslag af 5. december 1985. Det er da klart, at det ville glæde Socialdemokratiet, om vi her har nået et punkt, hvorom der kan skabes et bredt flertal. Det er kun en enkelt side af sikkerhedspolitikken, men det er bestemt ikke en uvæsentlig side, og jeg må næsten sige, at jeg selvfølgelig forventer regeringspartiernes samarbejde om det dagsordensforslag, jeg om lidt skal fremsætte.

Udsigterne til en aftale, som afspejler den meget omfattende forståelse og næsten enighed fra Reykjavik, er desværre for tiden ringe, og en modoffensiv mod en sådan udvikling er rent faktisk sat ind. Men selv om man nåede en aftale, der blot minder om det, der forhandlede om i Reykjavik, vil det tage år, inden der for alvor er tyndet ud i atomvåbenene. Derfor bør vi gøre noget, og det påhviler også Danmark som et lille NATO-land at gøre noget.

På dette grundlag skal jeg på Socialdemokratiets vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»I overensstemmelse med dagsordenerne af 3. maj 1984 og 5. december 1985 opfordrer Folketinget regeringen til fortsat at arbejde i FN og i NATO for indgåelse af en international aftale om ikke-førstebrug af atomvåben.

Herefter går Tinget over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 7).

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg hæftede mig i forbindelse med hr. Pelle Voigts tale ved den meget lange række navne, han opremsede. Man må nok spørge, hvorfor listen er så lang, og hvad formålet med at nævne disse navne er. Jeg tror, at de er mange af Tingets medlemmer ukendte, men jeg skal nok vogte mig for at bede hr. Pelle Voigt om at give biografier. Jeg tror ikke, debatter vinder ved sådanne meget lange henvisninger til ukendte og for så vidt ligegyldige personer.

Dernæst kan jeg takke forsvarsministeren for hans svar; jeg har i og for sig ikke meget at føje til. Et par ting er vel imidlertid værd at fremhæve. Den første er det underliggende paradoks, at stormagterne, samtidig med at de gennem årene både kvantitativt og kvalitativt har udbygget deres forskellige kernevåben, dels er blevet mere og mere bange for at bruge dem, vel navnlig første gang, dels sammenhængende hermed er nået til voksende erkendelse af disse våbens iboende umulighed i alle andre forbindelser end i forbindelse med en overordnet afskrækkelse.

Det underlige er, at disse, om jeg så må sige, endelige våben, da vi havde udviklet dem, viste sig at være ubrugelige, og det gælder vel uanset sådanne våbens størrelse.

For det andet vil jeg betone nødvendigheden af, at vi arbejder for en styrkelse af den konventionelle balance med henblik på at hæve atomtærsklen. Det er Det Konservative Folkepartis opfattelse, at et virke for en styrkelse af den konventionelle balance må være et hovedpunkt i vores fælles bestræbelser. Det er med vilje, jeg bruger udtrykket virke, idet der her må være en meget kraftig symmetri, således at både den ene og den anden side, både Øst og Vest, arbejder for at styrke den konventionelle balance, således at vores sikkerhed – og det er jo det, det drejer sig om her – kan blive ved med at vokse, hvad jo alle her ønsker at den skal.

Endelig kan jeg ikke frigøre mig for en fornemmelse af, at den store trussel mod menneskeheden er, at ustabile lande i den tredje verden anskaffer kernevåben, måske i

[Ole Bernt Henriksen]

desperation, måske som led i den omsiggribende internationale terrorisme. Jeg synes, der er noget vist skræmmende i den tanke, at atomvåben brugt af tredjelande kan vise sig at være de mest økonomiske våben og alene af den grund blive brugt. Vi er, tror jeg, langt fra sådanne betragtninger her i vores egen del af verden.

Til slut vil jeg gerne fremsætte to bemærkninger. Den ene bemærkning er, at det, der skete i Reykjavik, er blevet gjort til genstand for megen diskussion både i pressen og andre steder. Jeg synes, at det mest iøjnefaldende, der er sket i Reykjavik, er, at historien har gentaget sig, at to ledere af to store lande er mødtes og ikke er blevet enige om, hvad de har talt om, og hvor deres tanker bevægede sig hen på mødet. Det er da noget ganske normalt. Reykjavik kan stadig vise sig at føre meget vidt og langt frem mod vort måls opfyldelse, sådan som jeg også tror hr. Lasse Budtz var inde på.

Endelig vil jeg gerne sige, at jeg er lidt ked af, at man i denne sammenhæng bruger ord som »højre« og »venstre«. Hr. Lasse Budtz talte om »højrekræfter«. Jeg tror, det er meget farligt at bruge sådanne udtryk om hinanden, og jeg vil, hvis hr. Lasse Budtz vil tilgive mig, ikke i alle situationer betragte hr. Lasse Budtz som venstreorienteret – hvormed jeg ikke mener nogen giftigheder i retning af, at hr. Lasse Budtz ikke er orienteret, men jeg vil ikke generelt betegne hr. Lasse Budtz som venstreorienteret – og jeg vil meget gerne understrege, at vi er en del af dem, der somme tider kaldes højrekræfter – oh, hvilken klang er der ikke i det udtryk! – som nok ikke viser det så stærkt på dette område, hvor vores holdninger da også op gennem årene indtil for nylig er faldet meget tæt sammen med hr. Lasse Budtz' holdninger, og jeg vil sandelig ikke mene, at Socialdemokratiet på noget tidspunkt har været højreorienteret, heller ikke på de tidspunkter, hvor vi har været enige.

Jeg vil altså takke ministeren og med bemærkningerne om højrekræfterne sige, at det var godt, vi fik denne debat en gang til for dem, der måske ikke havde fulgt med de tidligere mange gange, hvor vi har ført disse debatter.

Bjørn Elmquist (V):

Ligesom forsvarsministeren indledte med at udtrykke en vis overraskelse, må jeg også sige, at jeg, da jeg læste forespørgslen igen, undrede mig over, at der ikke var en henvisning til dagsordenen fra december 1985 med, at man først og fremmest nævnte den fra maj 1984, men i det forslag om motiveret dagsorden, som forespørgselsstillerne just har læst op for os, er det blevet klart, at de også har den i tankerne, så det kan godt være, vi ikke skal hæfte os så forfærdelig meget ved den udeladelse eller forglemmelse.

Jeg vil begynde med at fastslå, at vi i mit parti fuldt deler den opfattelse, som forsvarsministeren har redegjort for, for så vidt angår regeringens initiativer efter vedtagelsen af dagsordenen i december 1985. Vi mener, at regeringen på denne måde har sat aktiviteter i værk, har udfoldet en indsats, som på ingen måde med rimelighed kan møde kritik. Til trods for, at regeringen stemte imod dagsordenen i 1985 i december, har den således gjort, hvad den kunne for at leve op til det mandat.

Hvad skete der så i konsekvens af det initiativ, som det blev regeringen pålagt at tage? Efter vores opfattelse skete der præcis det, som vi forudså og forudsagde ville ske, da vi drøftede det her i salen i december 1985. Ingen af de ligesindede stater, som vi fik besked på at vi skulle tage kontakt med, gik med som forslagsstillere eller støttede initiativet. Heller ikke den i NATO-sammenhæng, og hvad atomholdning angår, mest ligesindede stat, nemlig Norge, var lydør over for vore forslag. Det gjaldt den tidligere regering, og det gjaldt den nuværende regering.

Jeg lagde mærke til, at hr. Lasse Budtz opholdt sig nogen tid ved den skuffelse, som man måtte konstatere vel især i Socialdemokratiet over denne manglende solidaritet, eller hvad vi nu skal kalde det. Det var ikke de ord, hr. Lasse Budtz brugte, og det er ikke noget forsøg på at citere, men blot på at beskrive, hvad det var, hr. Lasse Budtz var inde på.

Man kan vel sige, at dette har isoleret os yderligere i NATO. Vi har set, hvordan forsvarsministeren i Norges arbejderpartiregning på det NATO-møde, som forsvarsministeren har omtalt, i Skotland for nylig endog ikke tog forbehold i communiquéteksten i forbindelse med omtalen af Reykjavik for så vidt angår SDI, hvorimod vores forsvarsmi-

[Bjørn Elmquist]

nister – tvunget, som han er det af bl.a. Socialdemokraterne i denne sal – måtte ud med forbehold. Der var nok mange af os, der så havde forventet, at den norske forsvarsminister, når han kom hjem til sit parti i Oslo, skulle stå skoleret, men det skete ikke. Man havde et hovedbestyrelsesmøde, og ifølge de norske aviser var der nogle af medlemmerne af hovedbestyrelsen, der rejste kritik, men det var ganske få – det var vist først og fremmest formanden for ungdomsbevægelsen i Arbeiderpartiet – og der var bestemt ikke tale om nogen ståen skoleret eller nogen afstraffelse af forsvarsministeren. Derfor måtte vi beklageligvis fastslå, at der kun var det andet led i det pålæg, som regeringen fik i dagsordenen om at agere, nemlig at vi så måtte gøre det alene. Og det har regeringen så måttet forsøge til en vis undren og vel egentlig også, når det kommer til stykket, med mange advarende ord fra vore allierede.

Vi synes heller ikke i mit parti, at det er særlig klogt på denne måde at tvinge en regering, en forsvarsminister eller en udenrigsminister til i FN-sammenhæng at lægge op til helt klare diskussioner om interne strategiske forhold som det, det drejer sig om her.

Der har også været rejst det spørgsmål, om det ny dokument, som går under betegnelsen GPG, de generelle politiske retningslinjer, guidelines, skulle indeholde nye ting. Der henholder vi os helt til de forklaringer, vi har modtaget – og jeg sagde udtrykkeligt forklaringer, for det har jo været oppe flere gange i udenrigspolitisk nævn – af udenrigsministeren og af forsvarsministeren. Her er ikke tale om en revideret strategi på det atomare område i NATO, men om et opdateret dokument, der samler – og ikke på udtømmende vis – det, som hidtil har været gældende strategi på dette område i NATO.

Til sidst et par ord om selve denne strategi. Der er nogle, der mener, at de mennesker, der giver den fleksible gensvarsstrategi opbakning, gør det, fordi de elsker atomvåben eller mener, at det er en realistisk måde at føre krig eller væbnede konflikter på i verden i dag. Det mener mit parti bestemt ikke er tilfældet. Vi opfatter det som en meget defensiv afskrækkelsesteori, og vi mener, den hører hjemme dér, sådan som det ser ud endnu. Det skal ses i sammenhæng med den manglende balance på de konventionelle styrkers område. Jeg skal ikke slynge om-

kring mig med en masse tal, men jeg synes ikke, vi i dag på nogen måde kan have en seriøs debat om disse forhold uden at kaste et kort blik på de tal, som Institutet for Strategiske Studier i London senest har offentliggjort på dette område. Det er selvfølgelig skøn, men der er næppe nogen, der vil anfægte disse skøn i dag, og jeg skal som sagt nævne nogle ganske få tal.

Af fly har man for NATOs vedkommende 3.218 og på Warszawapagts område – og dette er inden for det europæiske område – 5.736. Det, vi kan kalde større kamptanks, er på NATOs område 20.333, på Warszawapagts område 52.600. Artilleri: NATO 9.414, Warszawapagten 30.500. Og sådan kunne jeg citere det hele vejen ned igennem. Jeg skal nævne det eneste tal, hvor NATO i Europa har et tal, der er større end Warszawapagts; det er for antiluftskys. Der har man 5.654 enheder på NATO-området og 4.506 på Warszawapagtområdet. Men går vi til missiler og affyringsramper, er det op imod 5, 6, 7 gange så mange, man har på Warszawapagts område, som man har på NATO-området i Europa. Det er jo i den sammenhæng, vi skal se de strategiske overvejelser og den strategiske beslutning, man har truffet i NATO. I mit parti vil vi meget gerne reducere betydningen af atomkrafttruslen; vi vil gerne løfte tærsklen for atomvåbens anvendelse. Vi vil gerne bort fra den en skønne dag, men vi kan ikke gøre det i den klare, blå luft. Der må være en realistisk baggrund derfor i de øvrige styrkeforhold mellem Øst og Vest. Og derfor bliver vi nødt til i den overskuelige fremtid at fastholde strategien, som den ser ud i dag.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg synes, det er lidt træls, at hr. Bjørn Elmquist kommer med sådan en gang løsrevet talgymnastik. Vi er jo alle enige om, at der eksisterer en eller anden form for numerisk overvægt i talforholdet mellem Sovjetunionens og de NATO-allieredes styrker som allerede er i Vesteuropa. Vi er jo også alle enige om, at den overvægt ikke er tilstrækkelig stor til, at de østlige styrker ville kunne vinde et konventionelt sammenstød, og lad så det være nok af den sag. Jeg går ud fra, at hr. Bjørn Elmquist ikke vil benægte, at også

[Albrechtsen]

de militære vurderinger går ud på, at overvægten ikke er tilstrækkelig til at kunne vinde en konventionel krig.

Men hr. Bjørn Elmquist mener, at regeringen har efterlevet dagsordenen af 5. december. I dagsordenen af 5. december står der, at regeringen alene eller sammen med andre skal fremsætte et forslag i FN's generalforsamling. Hr. Bjørn Elmquist må da vide, at man ikke, hverken alene eller sammen med andre, har fremsat noget forslag. Og hr. Bjørn Elmquist må da være enig med mig i, at et forslag naturligvis er en resolutionstekst, er noget, man kan stemme om. Et forslag er ikke det, at man står og siger i en tale, at man i øvrigt godt kan gå ind for det ene eller det andet. Et forslag er et forslag; sådan har dagsordenen af 5. december 1985 naturligvis været ment. Og derfor har regeringen ikke efterlevet den dagsorden, som Folketinget vedtog den 5. december 1985. Det kan hr. Bjørn Elmquist ikke komme uden om.

Jeg er meget bekymret, hvis hr. Bjørn Elmquist også mener, at det dagsordensforslag, som hr. Lasse Budtz i dag på Socialdemokratiets vegne har fremsat, skulle kunne efterleves på samme måde. Jeg vil bede hr. Bjørn Elmquist oplyse, om han også mener det.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Der er jo så mange ting, som man kan forstå – og som vi tager for givet – at også VS er enig i. Men så undrer det mig, at det så sjældent fremgår af de indlæg, som kommer. For jeg har ikke hørt i hr. Albrechtsens indlæg i denne debat noget om ubalancen på de konventionelle styrkers område eller behovet for, at man i NATO har den strategi, man har. Det er det, jeg har ønsket at påpege, for der er måske mange, som tager det for givet, at det er noget, alle mennesker ved, og at det derfor ikke behøver at blive nævnt i debatten. Jeg tror, det er meget sundt, at vi fra tid til anden tager disse tal frem og ser på dem, og jeg er glad for, at hr. Albrechtsen også kan være enig i, at det ser ud til at være rigtige vurderinger.

For så vidt angår spørgsmålet, om regeringen har efterlevet dagsordenen, hører jeg igen nu, at vi måtte gå ud fra som givet, og at vi alle sammen måtte være enige om, at

der var tale om et resolutionsforslag. I dagsordenen står der »fremlægge et forslag«. Jeg mener, at vi, når forsvarsministeren har redegjort for, hvad der er sket i FN-sammenhæng, kan tage det til efterretning – det kan vi i hvert fald for mit partis vedkommende – og sige, at det er blevet efterlevet.

Hvad er der så sket i New York? Har vi ikke parlamentarikerrepræsentanter derovre, som har siddet med i FN-delegationen på morgenmøder? Hvis man derovre har ment, at det, regeringen gjorde, ikke var tilstrækkeligt, hvorfor har man så ikke reageret derovre? Jeg har indtryk af, at de folk, vi sender til FN, også ved tidligere lejligheder har gjort et godt stykke arbejde, har været meget effektive og helt på stikkerne. Det har ført til debatter sidste år herhjemme i folketings salen, og da det ikke er sket i år, mens tid endnu var, må jeg gå ud fra, at det er, fordi man har fundet, at regeringens holdning og indsats var fuldstændig korrekt.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Det er en uendelig lang diskussion, hr. Bjørn Elmquist lægger op til, hvis vi virkelig skal gennemgå alle disse tal. Hvad jeg har sagt, er blot den kendsgerning, at vi alle kan slå disse tal op i bl.a. også den bog, hr. Bjørn Elmquist henviste til, og dér konstatere, at der f.eks. i Østeuropa står flere kampvogne, end der umiddelbart gør i f.eks. Vesttyskland, Danmark og Italien tilsammen. Det ved alle, og det har vi aldrig benægtet.

Så kunne man begynde at diskutere det samlede styrkeforhold og også tage lande som Spanien og Frankrig med og USAs styrker, der kan overføres til Europa, osv. Så ville billedet blive et andet.

Endelig kan man diskutere det, der er relevant, nemlig om der foreligger en sådan styrkeforskel, at nogen af parterne kunne vinde en konventionel krig. Det gør det ikke, og jeg kunne høre på hr. Bjørn Elmquist, at det spørgsmål var han ikke meget for at komme ind på, men jeg tog det som en bekræftelse på, at hr. Bjørn Elmquist er enig i, at der ikke er et sådant misforhold i styrkeforholdet mellem Øst og Vest på det konventionelle område, at nogen af parterne ville kunne vinde et felttog, og det er jo det afgørende. Det går jeg også ud fra at hr. Bjørn

[Albrechtsen]

Elmquist vil komme op at bekræfte. Der er ikke mulighed for, at nogen af parterne kan vinde en konventionel krig.

Så stillede jeg hr. Bjørn Elmquist et andet spørgsmål, som han heller ikke besvarede, nemlig om hr. Bjørn Elmquist mener, at man ville kunne efterleve den dagsorden, som hr. Lasse Budtz har stillet forslag om her i dag, på samme måde som man har forsøgt at efterleve 5. december-dagsordenen, for vi må fastholde, at regeringen ikke har efterlevet 5. december-dagsordenen.

Det er da helt fantastisk, at man kan komme med den søforklaring nu, at man kan fremsætte et forslag ved at stå og holde en tale. Enhver ved da, at vi har ment et forslag som resolutionstekst.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Jeg tillader mig en kort bemærkning til hr. Bjørn Elmquist.

Det, som Folketinget vedtog den 5. december 1985, var jo, at regeringen alene eller sammen med andre skulle fremlægge forslag, og det er ikke korrekt, når hr. Bjørn Elmquist siger, at morgenmødet i FN-delegationen har afvist, at der skulle fremlægges et sådant forslag. På morgenmødet i FN-delegationen, fortæller SFs delegerede, skete der det, at ambassadøren fremlagde en i øvrigt på dette punkt udmærket tale, og den blev naturligvis godkendt. Hvorfor skulle den ikke det? Men dermed har FN-delegationen da ikke sanktioneret, at man ikke skulle opfølge de dagsordener, som Folketinget har vedtaget.

Jeg holder meget af hr. Bjørn Elmquists kanonrørstilling, men lytter man til det, hr. Bjørn Elmquist sagde, så var det NATO-styrker i Europa. Det betyder altså, at der i hr. Bjørn Elmquists tal ikke er medtaget de amerikanske styrker i USA eller de canadiske styrker og formentlig heller ikke de franske styrker, for de holdes normalt udenfor i disse oversigter, da Frankrig ikke er medlem af det integrerede fællesskab.

På den måde mener jeg at hr. Bjørn Elmquists tal mest af alt ligner en gammeldags gaslygte: den oplyser et lille felt, men det meste henligger i tussmørke. Man får et galt indtryk, hvis man tror på den gaslygte.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Nu er det ikke mine tal, det er tal fra Det Internationale Institut for Strategiske Studier i London, og det er det, der har udvalgt dem, det er det, der har sammensat dem. Det er søreme ikke mig. Jeg citerer dem, og jeg har så stor tillid til dette instituts kompetence og objektivitet på området, at jeg citerer disse tal i tillid. Men det er søreme ikke mig, der har foretaget den konkrete vægtning af, hvilke tal der skulle indgå.

I den sammenhæng må jeg sige til hr. Albrechtsen, at nu fik vi jo en vis diskussion, men det er en meget lille diskussion, og det er på korte bemærkninger. Jeg er principielt modstander af korte bemærkninger, for jeg synes, det er forkert, at ordførerne længere nede i rækken ikke kommer til. Men det er jo den debat, vi burde have, når vi drøfter disse emner. Det er ikke et spørgsmål om at drille. Lad os tage en diskussion om vores indsats i NATO og om, hvordan NATO kan opfylde vore ønsker og vore behov på det sikkerhedspolitiske område, for det er jo det, det handler om, i stedet for disse evindelige mærkelige forespørgselsdebatter, hvor man henviser til den ene dagsorden efter den anden. Vi kommer jo ikke ned i substansen. Det er også det, der er problemet i vores udvalgsarbejde, at fordi vi har så travlt med en masse ting, som måske kan ændre mandat-sammenstillinger her i folketingssalen, kommer vi ingen vegne med den rigtige, substansielle diskussion.

Jeg skylder endnu et svar til hr. Albrechtsen, men det bliver ikke ret meget svar. Jeg har ikke fået den dagsorden endnu, som blev læst op først af hr. Lasse Budtz og bagefter af formanden for Folketinget. Det er ikke os alle, der er i den situation, at vi får forelagt dagsordensforslag forud for en debat. Det er muligt, at VS har fået den at se, men det har vi andre ikke, og derfor må jeg forbeholde mig at vente med et svar, til jeg har kunnet læse den igennem; så skal jeg nok komme med et svar.

Og så til hr. Thoft. Jeg har af vores deltager i morgenmøderne i New York, fru Hanne Severinsen, for et øjeblik siden fået forklaret, at ambassadøren på morgenmøderne har forklaret, hvad det var regeringens intention at gøre på dette område, og der blev

[Bjørn Elmquist]

ikke sagt fra på disse morgenmøder af nogen i parlamentarikerdelegationen.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Nu bliver det sagt, at disse korte bemærkninger hindrer ordførerne i at komme til, men da jeg nu lige kommer fra FN, synes jeg ikke, jeg kan blive ved med at sidde og høre på al denne snak.

Jeg kan straks sige, at vi har en meget, meget dygtig stab i FN, og den forelægger meget, meget grundigt de ting, der skal behandles, og hvis man ikke er tilfreds med, at det kun var i 1. udvalg – nu er 1. udvalg et meget fornemt udvalg, som har den største betydning i FN, og Danmark har et særdeles godt navn i FN – kunne man jo fra de partier, der er utilfredse, telegrafere eller sende besked over om, at man ikke er tilfreds, men det har man ikke gjort.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Hr. Bjørn Elmquist er normalt velorienteret, og når han bruger tal fra Det Internationale Institut for Strategiske Studier, har han naturligvis også undersøgt forudsætningerne, for ellers kan man jo ikke bruge tallene. Jeg vil derfor gerne stille hr. Bjørn Elmquist nogle spørgsmål: de tal, vi fik, omfatter de de amerikanske og canadiske styrker på det amerikanske kontinent, ja eller nej? Omfatter de styrkerne i Det Indiske Ocean, ja eller nej? Omfatter de de franske styrker, ja eller nej? Det må hr. Bjørn Elmquist svare på, ellers kan vi ikke bruge hans tal.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg synes, det er meget beklageligt, at man vil forsøge at påberåbe sig disse morgenmøder – som foregår ovre i New York – når man vil argumentere i denne sammenhæng. Alle ved jo, at sagen har været drøftet i det udenrigspolitiske nævn. Alle ved, at vi er afskåret fra her fra talerstolen at oplyse, hvad der er blevet sagt i det udenrigspolitiske nævn, og det kan man så misbruge imod os, hvis man har lyst til at fortsætte med det. Men alle ved jo, at SF og VS klart i enhver sammenhæng, hvor vi har kunnet komme til

det, har sagt, at denne dagsorden skal efterleves på den måde, at der stilles forslag. Alle kan blade tilbage i Folketingets forhandlinger og finde skriftlige spørgsmål om den sag. Der er ingen, der skal kunne komme og pådutte os, at vi ikke har sagt til regeringen, hvad den burde gøre for at efterleve denne dagsorden, så jeg vil godt bede om, at man holder op med det. Vi har gjort det i det ene spørgsmål efter det andet. Vi har gjort det i Det Udenrigspolitiske Nævn. Vi gør det i denne debat.

En regering og et folketing kan ikke henvises til, hvad der foregår på morgenmøderne i New York. Det har ingen statsretlig betydning. Det, der har statsretlig betydning, er det, der foregår i det udenrigspolitiske nævn, så hold op med den, jeg havde nær sagt snak! Var det ikke det udtryk, der blev brugt af en borgerlig ordfører?

Thoft (SF):

Billedlig talt kan supermagterne sammenlignes med to mennesker med begge ben i en spand benzin. Den ene har 35.000 lightere og den anden kun 32.000, og han med de 32.000 er fuldstændig panikslagen over den herskende ubalance. Det er sagen i en nøddeskal.

Hvis vi skal omformulere forsvarsministerens svar på dette billede, er det sådan, at skærer man lidt ned i antallet af lightere, så er der en vældig kritisk ubalance i spørgsmålet om konventionelle tændstikker. Det er sagen i en nøddeskal.

Lad mig slå fast, at antallet af atomvåben er intet mindre end afsindigt, og antallet vokser fortsat med ca. 10 nye våben pr. dag i USA – jul, påske, pinse, helligdage og sommerferie medregnet – og antallet i Sovjetunionen er formentlig ganske tilsvarende afsindigt.

Begge parter erklærer, at de gerne vil begrænse antallet af nye våben, men i forhandlingerne i Genève sker der ingenting, og samtidig øges antallet af atomvåben for hver dag. Moderniseringer, nyopfindelser og det øgede antal vanskeliggør en overenskomst om begrænsning. For hver dag der forhandles, er der ca. 20 nye amerikanske og sovjetiske atomvåben yderligere at forhandle væk. Med det tempo, som supermagterne har på, er der ingenting, som tyder på, at der er udsigt til, at det lykkes, medmindre andre og

[Thoft]

mindre lande træder ind i spørgsmålet og lægger det maksimale pres på stormagterne for at få stoppet galskaben, før det går galt.

Det er SF's opfattelse, at det mønster, som vi kender fra oprustningen, også bør følges i nedrustningsprocessen. Og hvad er det, der er karakteristisk for oprustningen? Jo, det er, at den foregår uafbalanceret. Her tager man ikke hensyn til modparten, her er snakken om balance aldrig inde i billedet. Oprustningen forløber ensidigt, uaftalt, her kræves ingen tilsvarende skridt af modparten, og oprustningen sker ukontrollabelt for modparten, i hvert fald i en vis udstrækning.

Nedrustningsprocessen bør forløbe ad de samme baner. Blot mener jeg, det er vigtigt, at de ensidige og uafbalancerede nedrustningsskridt bør være kontrollerbare for omverdenen, og her har jeg bemærket, at Sovjetunionen har taget gode skridt i retning af stigende tilladelse til kontrol. Det bør vi være taknemlige for.

Den stadige snak om balance er absurd. Det er et politisk krav, at nedrustningsprocessen skal forløbe balanceret. Det er ikke et militært krav, for allerede i dag har militæret jo det allerstørste besvær med at finde tilstrækkeligt med nyttige bombemål. Det kan vi se af den bombemålsplan, som i slutningen af 1960'erne blev offentliggjort under betegnelsen Nuclear Yield Requirement Manual, og som i sin indholdsfortegnelse havde mindst 2 danske bombemål. Det var som sagt en amerikansk plan, så det er jo bemærkelsesværdigt, at der også var danske bombemål. Danmark var nemlig indeholdt i den offentliggjorte indholdsfortegnelse under signaturen DK Denmark, og Bornholm var også med, BH Bornholm Island. I NATO-sammenhæng er Bornholm altså somme tider lidt anderledes end den øvrige del af Danmark.

Vi kender bombemålslisten fra Slesvig-Holsten, som omfatter Brunsbüttelkoog, hvor der i øvrigt ligger et atomkraftværk, Slesvig, Kiel, Neumünster, Itzehoe m.m. Der er ikke ret meget tilbage af Nordtyskland. Og det var så vennernes bombemål.

Den sovjetiske bombemålsliste, som jeg ikke har en kopi af, er efter al sandsynlighed lige så sindssyg. Sovjet laver mange svinestreger rundt i verden, og det gør amerikanerne også. Supermagterne har på den måde ikke meget at lade hinanden høre, men Sovjet bør have anerkendelse for sit klare nej

til førstebrug af atomvåben og sit klare moratorium for prøvesprængninger, et moratorium, der nu har været mere end et år. Det var et ensidigt, uafbalanceret skridt, dette moratorium, det var et godt skridt i den rigtige retning, og efter at amerikanske videnskabsmænd har fået lov til at stille seismologiske instrumenter op på prøvesprængningspladsen, mener jeg, at man også er gået et afgørende skridt i retning af yderligere kontrol.

Vi anerkender disse sovjetiske skridt. De er ganske vist små, men det er klare skridt i den rigtige retning. Det er nu vores opgave at lægge det størst mulige pres på den militæralliance, som Danmark tilhører, for at tvinge den til at følge disse skridt op.

Denne debat er vel oprindelig affødt af, at NATO-ministrene den 20.-22. oktober 1986 skulle godkende en række hemmelige retningslinjer for brug af atomvåben, retningslinjer, som blev godkendt med dansk accept og uden fodnoter. Regeringen har tilsyneladende ikke fattet en pind. Som om det ikke netop er disse hemmelige politiske retningslinjer, som er hindringen for en traktat imod førstebrug, som Folketinget har pålagt regeringen at stræbe efter! Retningslinjerne for, hvilke politiske procedurer der skal bruges i tilfælde af brug af atomvåben, er så hemmelige, at selv Folketinget er forholdt disse oplysninger.

Men det var jo allerede galt, det må jeg jo erkende, da vi så den interne instruks til Danmarks FN-delegation i august, hvoraf det fremgik, at regeringen måske ikke havde de store planer om at handle aktivt i sagen om stop for førstebrug af atomvåben.

I Folketingets udenrigspolitiske nævn blev der så forleden dag truffet aftale mellem regeringen, de Radikale og Socialdemokratiet om, at regeringen kunne slippe med blot at fremsætte uforpligtende erklæringer i FN herom. Jeg refererer ikke fra nævnsmødet, det har jeg ikke adgang til, men fra avisdebatte herom. Jeg beklager, at de Radikale og Socialdemokraterne ikke står fast ved Folketingets vedtagelser, og så meget har vi da lært, at det måske ikke er nok blot at opfordre regeringen til noget, for det blæser den på, og jeg bemærker, at udtrykket »opfordre« går igen i den socialdemokratiske dagsorden.

Jeg har af avisreferaterne fra det udenrigspolitiske nævn forstået, at de Radikale ikke

[Thoft]

ønskede, at denne sag skulle få følger for regeringen, hvorefter også Socialdemokratiet stillede sig tilfreds med uforpligtende erklæringer.

Jeg tror gerne, at forløbet har været sådan, som avisreferaterne beskriver, for vi kender de Radikales binding til regeringen, og det dobbeltspil, som vi har set under EF-afstemningen, går jo igen også på andre udenrigspolitiske områder. Jeg tror, at denne sag kunne have fået en langt bedre udgang, end det måske ser ud til, hvis ikke Socialdemokratiet havde accepteret et sådant forlig bag kulisserne, men havde taget konfrontationen med de Radikale her i salen for åbent tæppe, for om ikke andet ville man dog så have skabt en række problemer for de radikale folketingsmedlemmer i deres eget bagland.

Jeg vil til sidst kort kommentere den socialdemokratiske dagsorden.

Hr. Lasse Budtz havde 4 kritiske punkter. Han var bekymret over, at NATO planlægger ud fra en teori om førstebrug af atomvåben. Hr. Lasse Budtz var ked af, at der ikke var truffet aftaler, ja end ikke indledt forhandlinger mellem supermagterne om et sådant stop for førstebrug af atomvåben. Hr. Lasse Budtz syntes, at det var trist, at regeringen ikke havde haft hjertet med sig i denne sag, og endelig var hr. Lasse Budtz utilfreds med, at regeringen følger Washington i sagen.

Betyder den socialdemokratiske dagsorden nu, at Socialdemokratiet accepterer, at regeringen ikke har foretaget det, Folketinget pålagde den, eller betyder dagsordenen, at Socialdemokratiet er kritisk over for det, regeringen ikke har foretaget, over for regeringens passivitet? Det vil jeg godt sige er afgørende for SFs holdning til den socialdemokratiske dagsorden. Er der tale om en accept af den glidning, der er sket, så er jeg ikke sikker på, at vi er i stand til at støtte dagsordenen.

Jeg vil godt til sidst sige: atomvåben er en forbrydelse mod menneskeheden, intet mindre. Førstebrug af atomvåben er en regelret krigsforbrydelse. Danmark bør derfor sige så klart fra, som det er muligt, og det synes jeg sker udmærket med den dagsorden, som ordføreren for forslagsstillerne, hr. Pelle Voigt, har foreslået.

Niels Helveg Petersen (RV):

Der kan på en dag som denne ikke holdes en forstandig tale om atomproblemerne her i verden, uden at man kommer ind på det, der skete i Reykjavik. Hr. Thoft kom ikke ind på dette, og det må trække fra i min vurdering af talen.

For der er jo faktisk sket noget, som også er af betydning for denne diskussion. Der skete i Reykjavik det, at supermagterne gav sig til at diskutere nogle meget vidtgående skridt i retning af at fjerne vigtige dele af atomarsenalet. Det er muligt, at Reykjavik-processen viser sig ikke at kunne bære – det er måske endda desværre sandsynligt. Men vi må selvfølgelig sammen med andre lande gøre, hvad vi kan for, at den bevægelse, der kom i gang i Reykjavik, fortsætter, for at man kan nå frem til et resultat, og det har altså betydning for denne diskussion.

For hvad var det, man forhandlede om? Man forhandlede om f.eks. at fjerne krydsermissilerne, Pershingraketterne og SS-20'erne fra europæisk område, således at de europæiske stater ikke kan ramme hinanden med de våben. Man forhandlede faktisk om en aftale om afvikling af de interkontinentale raketsystemer til fremføring af atomvåben.

Det er klart, at hvis sådanne aftaler bliver indgået, har de i allerhøjeste grad betydning for hele diskussionen om førstebrug, for så har man taget den farligste mulighed væk: anvendelsen af de farligste våben dér, hvor overraskelsesmuligheden er størst, og hvor modparten derfor også altid er mest skræmt og bange. Dermed kunne man lægge grunden til en mere tillidsfuld udvikling i forholdet mellem supermagterne.

Om det kan lade sig gøre eller ej, kan kun tiden vise. Forhåbentlig kan det, men det er klart, at udelukkelse af førstebrug af de farligste våben ville være et kolossalt fremskridt.

Det udelukker selvfølgelig ikke førstebrug af andre typer a-våben, og der er desværre rigeligt af andre typer, men det ville stille denne diskussion i et andet lys.

Det Radikale Venstre har altid været og er stadig tilhænger af alle skridt, der kan øge tillidsniveauet, især når det drejer sig om atomvåben, og derfor er vi også tilhængere af internationale aftaler om at undlade førstebrug af atomvåben. Det ville i sig selv være et fremskridt og kunne være en tillidska-

[Niels Helveg Petersen]

bende foranstaltning, der kunne bygges videre på.

Jeg er såmænd heller ikke sikker på, at muligheden for at nå noget i den retning er blevet mindre, især ikke efter det amerikanske midtvejsvalg her for få dage siden.

Danmark skal også i fremtiden i alle relevante fora udnytte alle realistiske muligheder for at nå frem til aftaler.

Den radikale folketingsgruppe kan stemme for den dagsorden, hr. Lasse Budtz har foreslået, og jeg kan oplyse hr. Thoft om, at den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden ikke er udtryk for nogen aftale med Det Radikale Venstre, den er helt igennem hr. Lasse Budtz' egen, selvopfundne, ikke fremtvunget af Det Radikale Venstre.

Jeg tror, at hvis man endelig skal finde noget, der fremtvinger en formulering netop i denne retning, er det især det forhold, at Socialdemokratiets brødre i det norske ikke har villet være med til at fremsætte forslaget, ikke har villet støtte det, og selvfølgelig ville Danmark være i en sær situation, hvis en norsk socialdemokratisk regering ikke kunne støtte et sådant forslag fra dansk side. Det ville i hvert fald med sikkerhed have undermineret den mulige autoritet, et sådant forslag kunne have.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Hr. Niels Helveg Petersen gjorde et stort nummer ud af alle de mange ting, man var blevet enige om i Reykjavik. En lang række våbensystemer i det europæiske rum skulle afskaffes. Hr. Niels Helveg Petersen, er man blevet enige om disse ting, eller er man ikke blevet enige om disse ting? Har de amerikanske signaler efter Reykjavikmødet været imødekommende, eller har de været klart afvisende? Og er det ikke lige netop problemet, at de amerikanske signaler har været klart afvisende, og at man ikke nåede til enighed om noget som helst? Men det er da nok muligt, at Det Radikale Venstre er i stand til at iføre sig det lænde klæde. Velbekomme!

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Hr. Thoft er ikke blevet forstandigere siden første omgang.

De forslag, der blev forhandlet om, er stadig væk på forhandlingsbordet i Genève, fremlagt også fra amerikansk side. Man har f.eks. bekræftet fra amerikansk side, at man fortsat står ved f.eks. aftalen om at afvikle INF-våbnene i det europæiske rum, hvilket ville være en utrolig lykke.

Arne Melchior (CD):

Serien af månedlige debatter om atomvåbenspørgsmål er nu påbegyndt også i denne samling, og næste måneds debat er også allerede på tapetet. Jeg vil, som det ikke vil overraske nogen, på CDs vegne anerkende forsvarsministerens moderation i hans tale, dens indhold, dens substans. Det slutter vi op bag med hud og hår.

Nu bebrejdes så forsvarsministeren, at han ikke har efterlevet tidligere dagsordener her i Tinget. Det minder mig lidt om historien om drengen, der kom hjem med en blodig tud, og da han blev spurgt om hvorfor, så var det, fordi han var gået ind i en mur. »Hvorfor gjorde du det?« »Jo, for mor sagde, jeg skulle gå ligeud!« Og det gjorde han så.

Både en moder over for sin mindreårige søn og Folketinget over for regeringen er jo ikke bare blinde ordregivere, og regering og søn skal altså ikke udvise blind lydighed. Det afgørende er, om de gør det mulige for at opnå det, der er blevet pålagt dem, og så kan vor mor – in casu Folketinget – jo altid drage dem til ansvar for, om de i den situation, der kom til at foreligge, kunne siges at have udført det, som var hensigten med det pålæg, der var givet, og jeg synes i høj grad, at der er tale om her, at det kan regnes regeringen til fortjeneste af dem, der har vedtaget dette pålæg.

Hr. Albrechtsen ville ikke tro på FN-delegationens morgenmøders autoritative vægt, men henviste til det udenrigspolitiske nævn. Hr. Thoft var så selv så venlig at nævne, at instruks for delegationen til FN jo havde været i det udenrigspolitiske nævn, og at den dér må have været uden flertal imod sig. Også dette må jo være et klart bevis for, at regeringen er i overensstemmelse med Folketingets flertal.

Til understøttelse af samme påstand kunne man også citere det af hr. Lasse Budtz fremsatte dagsordensforslag, hvori det direkte siges, at Folketinget opfordrer regeringen til

[Arne Melchior]

fortsat at arbejde for indgåelse af en international aftale af den og den art. »Fortsat at arbejde« må betyde en anerkendelse af, at der er arbejdet i den retning. Heller ikke dette kan tydes på anden måde, end at regeringen – jeg vil indskyde »naturligvis« – er i overensstemmelse med Folketingets flertal.

Jeg skal i øvrigt også over for hr. Lasse Budtz gøre honnør for den moderation, han udviste. Jeg synes, det lover godt for, at vi efterhånden, vel næppe i dag, men efterhånden, når til et fuldstændig enigt fodslag mellem et stort antal partier her i landet om den sikkerhedspolitik, der skal føres.

Jeg skal så gøre et par yderligere uddybende, skal vi sige CD-bemærkninger.

Jeg vil sige til dem, der har stillet forespørgslen og foreslået den første dagsorden: jeres bøn er jo hørt. NATO bruger ikke noget våben først. NATO er en forsvarsalliance, og med det demokratiske styre og de demokratiske systemer og kontrolsystemer, vi har i samtlige NATO-lande, er der ikke mulighed for, at hverken en revolver, en kanon eller et atomvåben vil blive affyret først, og derfor forekommer hele denne dagsordensleg mig faktisk at være lidt for meget leg.

Selvfølgelig er vi da alle bange for terrorapparatet, men hvad jeg ikke er bange for, er terrorbalancen. Så længe vi ikke kan afskaffe alt terrorapparat, foretrækker jeg en terrorbalance frem for en terrorubalance. Det er ubalancen i styrke hos modstående parter, som udløser krig. Al historielæsning viser, at hvor der er et militært tomrum, dér bryder krigen løs, for dér er der nogle, der tror, at de kan true eller kæmpe sig igennem med deres præstationer. Derfor, lad os endelig ikke afskrive terrorbalance før det øjeblik, da al terror kan tages bort.

Vi skal i øvrigt ikke fra dansk side spare på blækket til underskrivelse af aftaler. Reykjavik gav visse løfter, og jeg mener, det er alt for tidligt at afskrive, at der vil komme langsigtede gode konsekvenser af, hvad der skete i Reykjavik. Men lad os da endelig benytte blæk til at underskrive mulige, opnåelige aftaler, så længe balancen holdes. Vi skal bare, så snart blækket er tørt, sørge for også at holde krudtet tørt og hovedet koldt og hjertet varmt, for hvem garanterer os for, at det, der så smukt hedder »internationale aftaler« – og det lyder jo dejligt, det er et herligt ord, som man kan hvile sit sind ved et

par minutter – garanterer for, at nutidens internationale aftaler vil vise sig at være mere værd end det net af ikkeangrebspagter, som vi kendte i 1930'erne?

Jeg er derfor lidt skeptisk, når hr. Niels Helveg Petersen, som også, synes jeg, viste en enorm realitetssans i sin tale her, taler om, at sådanne aftaler vil kunne medføre udelukkelse af brug af den ene eller anden form for våben først eller sidst. Det er der ikke mulighed for at få garanti for. Man kan aftale det, men dermed er et brud på denne aftale ikke udelukket, og der er til dato ingen magt i verden – og der vil vel næppe blive det i hr. Niels Helveg Petersens og min levetid, selv om jeg ønsker ham et langt liv – der vil kunne sige, at ved en sådan underskrift på en opnåelig aftale er det udelukket, at det og det vil ske.

Må jeg slutte disse betragtninger med at citere et digt af forfatteren Poul Sørensen, et digt, som første gang blev læst op i Københavns rådhus i april 1959. Det lyder som så:

»Diger bygger man i flok
tæt, så vold til vold sig kæder.
Kun det værn er sikkert nok,
som er stærkest alle steder.«

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Nu er hr. Arne Melchior igen fremme med dette med morgenmøderne i New York. Jeg bliver nødt til endnu en gang at præcisere over for hr. Arne Melchior, at VS i alle fora, hvor vi har haft mulighed for det, til stadighed har forsøgt at få regeringen til at efterleve dagsordenen af 5. december. Det har vi gjort i nævnet, og det har vi gjort ved hjælp af skriftlige spørgsmål. Det har vi faktisk stået på hovedet for at gøre. Regeringen kan ikke på noget punkt påberåbe sig, at den skulle have haft VS' støtte, hverken på denne eller på den anden side af Dammen, til at undlade efterlevelsen af dagsordenen af 5. december. Det vil jeg godt sige meget klart til hr. Arne Melchior. For det, der blev sagt tidligere fra de borgerliges side, var, at der skulle stå et enigt Folketing bag denne pligtforsømmelse fra regeringens side. Det gør der altså ikke. Det er en fejl.

Så vil jeg godt sige, at jeg er meget opmærksom på ordet »fortsat«, som står i det

[Albrechtsen]

dagsordensforslag, som hr. Lasse Budtz har fremsat, og som hr. Arne Melchior var inde på. Hvis det skal forstås således, at man godkender den fremgangsmåde, regeringen har valgt, så er det et meget ubehageligt ord at have stående i denne dagsorden, og jeg forstår hr. Arne Melchiors udtalelser sådan, at han opfatter hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag sådan, at det godkender regeringens fremgangsmåde og godkender, at det fortsat skal være sådan. Jeg ved ikke, om jeg har forstået det rigtigt, men hvis det er hr. Arne Melchiors opfattelse af hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag, og hvis det også er hr. Lasse Budtz' opfattelse af sit eget dagsordensforslag, er det et meget dårligt dagsordensforslag.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Det er svært at undlade at sige til hr. Arne Melchior, at når han med så stor begejstring peger på, at der er en ikkeførstebrugsstrategi i NATO for atomvåben, idet NATO aldrig som den første vil bruge et våben, så er der jo den vanskelighed i forhold til hr. Arne Melchiors beroligelse i denne sammenhæng, at vi ved, at USA ikke tøver med at være den første til at bruge våben, heller ikke imod små lande i denne verden, selv om der ikke er løst et skud imod USA. Og noget tilsvarende gælder for Sovjetunionen. Hvis der opstår en krig mellem disse to supermagter, så er vi inddraget i den, hvad enten vi vil eller ej.

Nu priste hr. Arne Melchior med udgangspunkt i ordet »fortsat« hr. Lasse Budtz' dagsorden og udtrykte på den måde, at nu var man tæt på fuldstændig enighed om disse spørgsmål, i hvert fald for CDs vedkommende. Så melder det spørgsmål sig, som hr. Arne Melchior ikke gav noget svar på i sit indlæg: agter hr. Arne Melchior ud fra den fortolkning, han har givet af hr. Lasse Budtz' dagsorden, og i denne nye samdrægtighedens ånd at stemme for den? For det ville da være et stort fremskridt, hvis et parti som CD bevægede sig et skridt i denne retning. Var det det, der var meningen, eller består samdrægtigheden kun i, at hr. Arne Melchior prøver at omklamre hr. Lasse Budtz' dagsorden og prøver at få det til at se ud, som om der står noget i den, som passer ham bedre end det,

der måske rent faktisk står? Hvordan vil hr. Arne Melchior stemme? Det hørte vi ikke noget om.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

I forlængelse af debatten om, hvad der er foregået i FN, kan jeg oplyse, at jeg har haft lejlighed til at konferere sagen med SFs delegerede ved FN, fru Birthe Hansen, som har gjort det helt klart, at det, som blev behandlet på morgenmødet, var den ambassadørudtalelse den pågældende dag i FN, og da den var meget fornuftig, har SF naturligvis støttet den. Men dermed er der ikke givet – det vil jeg gerne understrege, og jeg kan se, at fru Birthe Hansen nikker – sanktion til, at man overhovedet ikke skulle fremsætte det forslag, som lå i dagsordenen fra den 5. december 1985.

Jeg mener også, at når det drejer sig om USAs eller NATOs brug af atomvåben, udtaler hr. Arne Melchior sig mod bedre vidende, for det er jo sådan, at i en lang, lang række konflikter har USA faktisk truet med at bruge atomvåben. I en lang række konflikter har USA også indført højeste alarmberedskab på sine europæiske baser. Det gælder i Berlin-krisen – de forskellige Berlinkriser endda – det gælder i Koreakrigen, i Vietnamkrigen og i en række konflikter i Mellemøsten.

Vi skal ikke glemme, at USA har mulighed for at aktivere sine våben i Europa uden om NATO. For det første fordi man allerede i Athen i 1961 vedtog, at kun »if time and circumstances«, kun når tiden og omstændighederne – som det hedder i det pågældende kommuniké – tillader det, er USA forpligtet til at konsultere sine allierede.

Samtidig ved vi, at USA har den meget specielle holdning i Europa, at alle de amerikanske officerer – fra Bernard Rogers i toppen til den yngste officer i bunden – er understyret med to kasketter: med den ene kasket står de under NATO-ministrene, med den anden kasket står de direkte under den amerikanske præsident. Den amerikanske præsident er således i stand til direkte at aktivere sine atomvåben i Europa uden om de europæiske NATO-allierede.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

[Arne Melchior]

Jeg kan naturligvis ikke i én kort bemærkning besvare 3 halvlange bemærkninger, men jeg skal prøve at besvare de direkte spørgsmål.

Jeg takker hr. Albrechtsen for oplysningen om VS' stilling. Jeg tror ikke, der var nogen i Tinget, der kunne høre noget nyt i den oplysning. Jeg har ikke været i tvivl om VS' stilling. Jeg talte udelukkende om folketingsflertallet, at regeringen havde handlet i overensstemmelse med Folketingets flertal. Det fremgår jo også af, når nu hr. Thoft igen taler om morgenmødet, at jeg netop ikke henviste til, hvad der var sket på morgenmødet, men hvad der *må* være sket, hvor jeg ikke har været til stede, i det udenrigspolitiske nævn, hvor regeringen altså fik sit mandat til at handle, som den har gjort.

Så var der tale om fortolkningen af Socialdemokratiets, hr. Lasse Budtz', dagsorden. Nok kan meget gøres til genstand for fortolkning, endda inden blækket er tørt, men at ordet »fortsat« skulle kunne betyde påbegynde eller indlede, kan jeg ikke acceptere; så må vi have en helt ny ordbog. Ordet »fortsat« må betyde, at der er en fortsættelse af noget, der i en eller anden grad er i gang. Anderledes kan det vel ikke forstås. Jeg tror nu nok, at Socialdemokratiet og ikke mindst hr. Lasse Budtz, som vel mestrer det danske sprog særdeles godt, udmærket ved, hvad de har skrevet, og vil have sig frabedt fortolkninger, som i virkeligheden er misfortolkninger.

Hvis der udbræder krig, sagde så hr. Pelle Voigt, mellem USA og USSR . . . ja, det ville være ganske forfærdeligt, men så tror jeg ikke, at dagsordenen i dag eller, som jeg sagde i mit egentlige indlæg som ordfører, de bedste aftaler på det smukkeste papir ville få nogen afgørende indflydelse på, hvad der så skal ske. Det er mange andre ting, der skal til for at undgå, at en sådan situation opstår, og jeg føler mig fortsat overbevist om, at USAs demokrati ikke indleder et angreb mod USSR, men kun forsvarer sig, hvis det skulle blive nødvendigt.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Hr. Pelle Voigt har jo aldrig lagt skjul på, at han ikke kan lide USA, men jeg synes alligevel, det er for groft, at han – og også hr.

Thoft i øvrigt – kan stå heroppe og sige, at USA ikke vil tøve med at anvende kernevåben. Det er en påstand, som er grebet frit ud af luften, og det ved hr. Pelle Voigt også udmærket godt, men det gør den ikke desto mindre fuldstændig usand.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal ikke falde for fristelsen til at diskutere NATOs atomstrategi med hr. Dohrmann lige nu i en kort bemærkning. Det tror jeg vil tage længere tid.

Men jeg undrede mig meget over, at hr. Arne Melchior ikke svarede på det, jeg spurgte ham om.

Jeg er da enig med hr. Arne Melchior i, at ordet »fortsat« rummer en art anerkendelse af, at regeringen har foretaget sig noget, og det har den jo også; den har bl.a. sonderet situationen med Norge og spurgte, om Norge ville være med til at stille sådan et forslag, og det kan vi da kun være glade og fornøjede over. Men den har bare ikke gjort det, der stod i dagsordenen, og det er et problem, »fortsat« et problem, om jeg må sige.

Hr. Arne Melchior undlod endnu en gang ganske omhyggeligt at svare på det, jeg spurgte ham om. Betød hans tale om samhørighed og hans heroppefra udtrykte begejstring for hr. Lasse Budtz' dagsorden, at han agter at stemme for den, og at han ved at stemme for den også anerkender dagsorderne af 3. maj 1984 og 5. december 1985? For så er vi jo kommet i en ny og interessant situation. Så har regeringspartierne jo bevæget sig, så har hr. Arne Melchior bevæget sig. Ellers er lovprisningen af hr. Lasse Budtz' mådehold og forstand og hans dagsorden jo det rene og skære mundsvejr. Hvad skal man egentlig bruge det til, ud over til at trække tiden ud?

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Diskussion kan jo være en strid om meninger, eller det kan være en strid om ord, eller det kan være en blanding af begge dele. Jeg må på ny henholde mig til det danske sprogs klarhed. Jeg talte om, at hr. Lasse Budtz havde vist moderation. Det bliver hos hr. Pelle Voigt til, at jeg har lovprist hans

[Arne Melchior]

tale og udtrykt begejstring for hans tale. »Moderation« er et moderat udtryk og ikke et begejstret eller et lovprisende udtryk. Det turde vist være klart.

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Jeg skal først på Kristeligt Folkepartis vegne sige tak til forsvarsministeren for indlægget. Jeg synes, det var godt, og det kom vidt omkring og gav udtryk for noget af det, vi har debatteret mange gange. Det er helt rart at komme hjem fra FN og mærke, at stemningen er den samme. Vi starter nu på debatten om nøjagtig samme emner, som vi har talt om utallige andre gange.

Det er også interessant at komme derovre fra og mærke, at man derovre har en anden opfattelse, at vi herhjemme ikke rigtig forstår, hvad der egentlig foregår ude i den store verden. Jeg tror, vi har godt af at komme derover alle sammen. Det kunne også være, det var rart for hr. Thoft at komme over og se, hvad der egentlig foregår derovre.

Som jeg sagde før, har Danmark i FN et meget stort navn, og jeg tror, at den måde, man i 1. udvalg har prøvet på at få det her ind på, har betydet meget, og jeg synes, at ordet »fortsat« er et godt ord, fordi man jo har startet på det.

Jeg skal lige ramme en pæl gennem dette med morgenmøder, og at man ingen indflydelse har. Jeg ved – uden at jeg skal referere, hvem der har sagt hvad – at der er partier her, som har fået noget ind ved på morgenmødet at gøre opmærksom på noget, som ikke var der, eller som skulle ske. Jeg ved også, at ordføreren for de partier derovre har gjort det vældig godt, og jeg ved også, at hvis man virkelig følte, at regeringen ikke havde levet op til det, den skulle, så havde man mulighed for at sende besked og bede om at få sagen taget op, men det har man ikke gjort. Det kan diskuteres i lang tid, men jeg tror i hvert fald, at det, der foregår i FN, er vigtigt.

Med hensyn til selve ordlyden af forespørgslen i dag, førstegangsbrug af atomvåben, tror jeg, at man, enten man er fra Sovjet, eller man er fra USA, eller hvor man er fra i verden, er klar over, at det er næsten ligegyldigt, om man kommer først eller man kommer sidst. Ulykken i Sovjet viste os noget om, at uanset hvor det sker, kan det lige

så vel ramme tilbage på én selv. Vinden fører det øjeblikkelig tilbage. Ingen kan være interesseret i det, og et lille land som Danmark har selvfølgelig ikke mulighed for at bestemme udenrigspolitikken i de forskellige lande, men vi har en meget stor mulighed for i FN, i NATO, og hvor vi er, at gøre vores indflydelse gældende.

Det er karakteristisk for debatten i FN, at mange af de små lande i deres indlæg ganske tydeligt siger, at FN er stedet, hvor man har mulighed for at få fremført sine synspunkter og måske blive hørt. Derfor tror jeg også, at Danmark, med det navn, vi har, i FN har store muligheder for at få vores synspunkter frem og være med til at påvirke.

Vi må erkende, at det er vigtigt, at de store taler sammen, og derfor var mødet i Reykjavik vigtigt. Vi undrede os en lille smule derovre over reaktionen herhjemme, der var meget negativ i starten, men hvor man hurtigt skiftede om og fandt ud af, at der, selv om der ikke blev opnået konkrete resultater, alligevel var opnået noget: at man begyndte at tale sammen.

Jeg tror, det er vigtigt, at vi prøver på at få alle positive kræfter sat ind på, at vi virkelig får gjort noget for at få reduceret disse våben. Det er klart, at der så vil komme nogle andre ting ind, for så længe menneskene ikke stoler på hinanden, så længe vil man blive ved med at prøve på at skabe noget for at sikre sig. Men vi har vel ikke andre midler end igennem nogle aftaler at prøve på at få det gjort og få fulgt det op med en form for kontrol af, at nedrustning virkelig foregår.

Jeg mener, at Danmark fortsat skal arbejde i FN, i NATO, i forskellige sammenhænge, hvor vi kan komme til det og gøre vores indflydelse gældende, sådan at vi ikke kommer ud for en atomkrig eller krig på andre måder.

Dohrmann (FP).

SF og VS er absolut ikke partier, der varetager danske interesser eller NATO-interesser set i forsvarssammenhæng. Det, de to partier vil med deres evindelige debatter om dansk medlemskab af NATO, er naturligvis for det første at forsøge at få skabt en forsvarsfjendtlig holdning i den danske befolkning. Det andet, de vil, er naturligvis også inden for NATOs rækker at gøre Danmark så

[Dohrmann]

umuligt, at vi ikke længere regnes for et fuldgyldigt medlem.

Vi har haft mange debatter her i Folketinget om stjernekrig, om førstegangsbrug af atomvåben og lign., men de to partiers hensigt med disse debatter kan ikke siges på nogen måde at være lykkedes. Tværtimod tror jeg, at opfattelsen i befolkningen er så stærkt pro NATO-medlemskab, som den nogen sinde har været. Det er da også godt, at det er sådan, for grunden til, at Danmark er med i NATO, er vel først og fremmest, at ved at gå ind i denne sammenslutning har vi en garanti for, at Danmark som et lille land ikke bliver udsat for det ene eller det andet. Der ligger grunden til, at Danmark naturligvis bør være medlem af NATO.

Vi har også gentagne gange hørt, ja så galt for et øjeblik siden, hr. Pelle Voigt stå og beskyldt USA for både det ene og det andet. Hvad er det egentlig, man gør, hver eneste gang man angriber USA? Man varetager Østblokkens interesser. Hvis det er hr. Pelle Voigts opfattelse, at Rusland og Warszawa-pagten i det hele taget er små englebørn i dette spil, jamen så synes jeg, hr. Pelle Voigt skulle sige det rent ud, for uanset om hr. Pelle Voigt mener det eller ej, er det det, der bliver stående.

Jeg ved da udmærket godt, at man kan sige mange ting om det amerikanske samfund, også om måden, det er bygget op på, set med danske øjne, men vi må se den sandhed i øjnene, at sammenlignet med det, der er alternativet, er der ikke noget andet, Danmark kan holde sig til. Derfor synes jeg nok, at både SF og VS burde tænke lidt mere over, hvis ærinde det egentlig er, de går.

Jeg har tidligere haft den opfattelse – det ligger år tilbage – at der var noget forkert ved, at USA og Sovjet havde så stor en indflydelse på hele verdenssituationen, som tilfældet er. Men i dag føler jeg mig 100 pct. overbevist om, at den bedste garanti, vi alle sammen har imod, at der nogen sinde udbryder en atomkrig eller lignende, er, at de to store supermagter har fået gensidig respekt for hinanden, forstået på den måde, at begge parter ved, at hvis nogen af dem nogen sinde skulle anvende kernevåben, så er det ensbetydende med, at hele kloden bliver ødelagt.

Jeg mener, at den største fare vedrørende atomvåben i dag hverken kommer fra USA eller fra Sovjet. Nej, den består i, at nogle

mindre lande, hvor man har nogle fanatiske ledere, f.eks. religiøse, kunne komme i besiddelse af atomvåben. De ville ikke på samme måde som de to supermagter betænke sig på at anvende den slags farlige våben.

Derfor synes jeg, at hr. Pelle Voigt, som jo ikke er bange for at blande sig internationalt, kunne udføre en langt bedre mission ved at gå ud og kigge lidt på det i stedet for altid at gå og skælde ud på USA.

Jeg føler mig overbevist om, at hverken USA eller Sovjet vil bruge kernevåben, medmindre de føler sig voldsomt trængt, og det er der ikke noget som helst der tyder på. Jeg mener, at de to supermagter har fundet en balance, og garantien ligger altså i, at de ligesom holder hinanden i skak. Det er i den tredje verdens lande – der bliver jo flere og flere lande, der disponerer over atomvåben – faren ligger, for de vil ikke betænke sig i samme grad som de to supermagter.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg synes nok, at det sidste, hr. Dohrmann sagde, tyder på, at hr. Dohrmann begynder at tænke. Det bliver interessant, hvad der kan komme ud af det på lidt længere sigt, altså at den virkelige krigstrussel ikke udgår fra en specielt sovjetisk trussel, men fra, hvad der kan ske i den tredje verden under fanatiske ledere og i ophidsede stemninger osv. Det er interessant. Jeg er spændt på, hvad der kan ske i løbet af det næste års tid med hr. Dohrmanns tænkning, nu han har kastet sig ud i den slags eventyr.

Det, jeg egentlig gik op på grund af, var hr. Dohrmanns bemærkning om, at hr. Pelle Voigt og andre her tjener Østblokkens interesser, fordi de fremsætter kritiske bemærkninger vedrørende USAs politik og ønsker, at Danmark ikke bare fortsat meget aktivt skal arbejde for, men også meget aktivt og gennem konkrete forslag gå ind for, at der bliver etableret en aftale om ikkeførstegangsbrug.

Så vil jeg godt spørge hr. Dohrmann: mener hr. Dohrmann også, at senator Edward Kennedy og en lang række andre senatorer og kongresmedlemmer tjener Østblokkens interesser? Det vil interesse dem ovre i USA at få det at vide, for det, de siger, er så no-

[Gert Petersen]

genlunde det samme som det, SF har sagt i denne sag her i Folketinget.

Jeg vil også gerne vide, om hr. Dohrmann mener, at den helt klart designerede formand for Senatets udenrigsudvalg, mr. Pell, som meget skarpt har vendt sig imod Reagans eventyr i Centralamerika og andre sider af Reagans politik, også tjener Østblokkens interesser, fordi han er kommet til at sige det samme som Socialistisk Folkeparti og Venstresocialisterne i Danmark. Det vil også interessere dem ovre i USA. Jeg tror ikke, de vil tro på det, selv om hr. Dohrmann siger, at sådan forholder det sig. Men så kan de derovre få et indtryk af, at det alleryderste højre i USA – det siger de nemlig derovre om både mr. Pell og mr. Kennedy – har nogle meningsfæller i det danske Folketing.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Jeg vil gerne svare ved at sige, at det er helt tydeligt, at USAs forsvarspolitik har ændret sig under præsident Reagan. Dengang USA havde en præsident, der hed Carter, er det rigtigt at der blev ført en anden udenrigspolitik, også en anden forsvarspolitik. Men jeg vil også vove den påstand, at hvor præsident Reagan måske virker lidt mere aggressiv, er det i hvert fald ikke hr. Gert Petersen, der i dag kan komme og påstå, at verdensfreden er mere truet i dag under præsident Reagan, end den var under Carter. Og det er egentlig svar på det, hr. Gert Petersen spurgte om.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Hr. Dohrmann svarede ikke andet, end at der foregår diskussioner i USA om forsvars- og udenrigspolitik. Det ved vi da godt. Det, jeg spurgte om, var helt konkret, om de amerikanske senatorer og medlemmer af Repræsentanternes Hus, som mener det samme som SF og for den sags skyld også VS og, tror jeg også Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre om ikkeførstegangsbrug, om totalt atomprøvestop osv., tjener Østblokkens interesser. Lad mig så svare på spørgsmålet: selvfølgelig gør de ikke det, og det gør vi andre heller ikke.

Jeg vil godt sige i den forbindelse, at NATO-medlemskabet er denne sag uvedkommende. Det, vi foreslår i vores dagsorden, er såmænd, at Danmark inden for NATO skal føre en bestemt politik, på samme måde som oppositionen i USA, som heldigvis vandt det sidste midtvejsvalg, ønsker, at USA skal føre en bestemt politik inden for NATO til fordel for ikkeførstegangsbrugstraktat, til fordel for totalt atomprøvestop.

Det er i og for sig det samme, vi diskuterer her i dette Folketing: hvilken politik skal Danmark føre inden for NATO? Skal Danmark føre en selvstændig politik, eller skal Danmark pantsætte sin selvstændighed hos den til enhver tid værende amerikanske præsident?

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Nu bliver det meget interessant, hvad hr. Gert Petersen siger. Han siger, at når man rejser en debat som denne, så er det, fordi SF mener, Danmark skal føre en bestemt politik inden for NATO. Det er da muligt, og det vil jeg gerne have afklaret nu, at vores forudsætninger er modsatte. Jeg bliver nødt til at spørge hr. Gert Petersen, når han siger, som han gør: mener hr. Gert Petersen så i det hele taget, at Danmark bør være medlem af NATO? Hvis hr. Gert Petersen har en negativ indstilling og mener, at Danmark bør melde sig ud af NATO, ja, så mener jeg egentlig ikke, at de garantier, hr. Gert Petersen lige gav, er ret meget værd.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg ved ikke, hvad det er for nogle garantier, hr. Dohrmann nu pludselig taler om. Jeg har ikke taget ordet »garantier« i min mund, og jeg agter ikke at gøre det. Hvad kan jeg garantere i den henseende? Jeg konstaterer bare, at Danmark er medlem af NATO. Jeg synes ikke, det er nogen god idé, men det er Danmark altså, og det ønsker et flertal i den danske befolkning. Jeg er faktisk demokratisk indstillet. Jeg retter mig efter et flertal, så længe jeg ikke kan overbevise det om det modsatte.

Så siger jeg: jeg er helt sikker på, at når der nu er et flertal for, at Danmark skal være

[Gert Petersen]

med i NATO, så vil der også være et flertal for, at Danmark i hvert fald skal føre en selvstændig politik inden for foretagendet og ikke bare pantsætte sin handlefrihed hos den amerikanske præsident.

Det konkrete dagsordensforslag, som er fremsat af SF og VS, går på, hvilken politik Danmark konkret skal føre inden for NATO, at vi skal modsætte os retningslinjer, som bygger på mulighed for førstegangsbrug af atomvåben, og tage initiativ – det er oven i købet konstruktivt – til nedsættelse af en arbejdsgruppe med henblik på ophævelse af førstegangsbrugsstrategien. Jeg er helt sikker på, at mr. Kennedy og mr. Pell og de andre derovre i USA kan skrive under på det sidste forslag.

Albrechtsen (VS):

Efter de nye atomretningslinjer, som NATO godkendte for ganske nylig, kan atomvåben affyres som et politisk signal. Som det formuleres i Frankfurter Allgemeine den 23. oktober, er der tale om, at man nu i langt højere grad opfatter brugen af a-våben som et primært politisk virkemiddel. Dermed er der sket en helt afgørende skærpelse af NATOs i forvejen dødsensfarlige atomstrategi. Tidligere lagde man vægt på, at a-våbnene skulle bruges, hvis et angreb af fjendtlige styrker truede NATO med et fuldstændigt nederlag, altså hvis man havde ryggen helt oppe mod muren, men nu forudser man altså en langt tidligere brug af a-våben.

Resultatet er en markant sænkelse af den såkaldte atomtærskel, og faktisk er hele denne tanke om at bruge a-våben som et politisk signal dybt forfærdende. Dermed udviskes helt grænserne for brug af atomvåben. Jeg vil godt spørge ministeren, hvordan han har kunnet medvirke til noget sådant. Hvordan har ministeren på regeringens og til syvende og sidst også Folketingets vegne kunnet være med til noget så vanvittigt? For det er vanvid at tro, at man kan bruge a-våben som politisk signal.

Denne syge tanke kan opstå i hovedet på folk, der tror, at der kan udkæmpes en begrænset atomkrig i Europa. Ellers har det ingen mening at bruge a-våben som politisk signal. Det kan kun bygge på tanken om, at brug af a-våben skulle kunne få en krig til at stoppe. Det er en forfærdelig illusion. Jeg

lagde mærke til, at hr. Dohrmann på det punkt er enig med mig. Han mener også, at bruges der først a-våben, så er det sket.

Jeg vil godt spørge ministeren, om han virkelig tror på den teori eller ministeren vil erkende, at er a-våben først taget i brug, så er det sket, så kan intet hindre den endelige katastrofe. Jeg vil også godt bede ministeren oplyse, hvilke atomvåben der er tænkt til brug som politisk signal. Er det de a-våben, som kommer under den danske chef for enhedskommandoen, og som i dag ligger i depoterne i Slesvig-Holsten, der skal bruges som politisk signal? Skal en dansk officer starte atomkrigen, eller vil man endog gå så vidt som til at bruge en mellemdistanceraket, en Pershing II f.eks., og begynde med et direkte angreb på sovjetisk territorium? Det ville i høj grad være i overensstemmelse med tanken om a-våben som politisk signal.

Eller vil man i overensstemmelse med den nye, offensive søkrigsdoktrin, som ministeren forsøgte at skjule for Folketinget ved at fortie godkendelsen i januar 1982, bruge f.eks. krydsermissilerne i Norskehavet til at rette det første a-våbenangreb?

Ministeren vildledte Folketinget med sin påstand om, at der ikke var vedtaget nye søkrigsretningslinjer siden slutningen af 1970'erne. Nu vil jeg håbe, at ministeren i dag vil svare korrekt på mine spørgsmål. Jeg vil godt spørge, hvordan ministeren kunne være med til at godkende, at atomretningslinjerne nu også omfatter søkrigen, a-våben til søs. Det gjorde 1969-retningslinjerne ikke, og vi ved jo nu, ikke mindst takket være journalist Jørgen Dragsdahls arbejde, at der er vedtaget nye søkrigsretningslinjer med et så offensivt indhold, at Folketinget nødvendigvis må være imod disse retningslinjer. Hvordan kan ministeren så være med til at godkende retningslinjer for brug af atomvåben til søs?

Et af hovedproblemerne med disse atomretningslinjer er den manglende parlamentariske kontrol. Intet parlament – det kan jeg i hvert fald ikke forestille mig – ville kunne godkende disse retningslinjer, hvis det fik klar besked om indholdet. Disse retningslinjer kan kun eksistere i mørke; de tåler ikke dagens lys. De tåler især ikke demokratisk debat.

Derfor må f.eks. det danske Folketings medlemmer ikke engang få at vide, efter

[Albrechtsen]

hvilke regler man har tænkt sig at sikre Folketingets kontrol med beslutningen om brug af atomvåben. Og hvorfor må vi ikke få noget at vide? Ja, det skyldes det enkle forhold, at Folketinget i en sådan situation simpelt hen ikke bliver spurgt. Retningslinjerne sikrer det ikke, hvad ministeren også har indrømmet, da han erkendte, at det måske slet ikke er praktisk muligt at nå at gennemføre de konsultationer, som man har udbredt sig om at retningslinjerne indeholder.

Sådanne forhold kan naturligvis ikke accepteres. Med de nye atomretningslinjer er verden blevet et endnu farligere sted at leve i. Atomtærsklen er sænket på en meget alvorlig måde, nemlig gennem en ændring og skærpelse af NATOs atomstrategi i offensiv retning ved at lægge hovedvægten på brug af atomvåben som politisk signal frem for det tidligere synspunkt, at atomvåben først måtte bruges, når man var presset op mod muren.

Derfor er det indlysende, hvad der må gøres: det må, som det blev besluttet af Folketinget den 5. december 1985, sikres, at Danmark fremsætter resolutionsforslag i FN eller, hvis regeringen ikke vil det, stemmer for et af de andre forslag om en international aftale imod førstegangsb brug af atomvåben, f.eks. et alliancefrit forslag. Det må sikres, at Danmark i NATO holder op med at godkende retningslinjer, der indeholder førstegangsb brugsmuligheden, og at Danmark aktivt arbejder for at få fjernet førstegangsb brugstrategien i NATO. Det må sikres, at Danmark siger nej til offensive søkrigsretningslinjer, nej til nye atomvåben i Slesvig, nej til, at Enhedskommandoen skal kunne bruge atomvåben, og da i ganske særlig grad nej til, at Enhedskommandoen som den første kommando i verden skal bruge atomvåben.

Og sidst, men ikke mindst: der må etableres parlamentarisk kontrol med beslutninger. Jeg vil f.eks. godt spørge ministeren, hvornår disse nye atomretningslinjer reelt blev godkendt i NATO. Officielt blev de godkendt på NATO-ministrenes møde i oktober i Skotland, men reelt blev de godkendt allerede i maj, hvor repræsentanter for de enkelte NATO-lande sagde ja til dem. Er det ikke rigtigt, hr. minister, i maj? Er det ikke rigtigt, at de i realiteten var godkendt, længe før regeringen fandt det for godt at orientere det udenrigspolitiske nævn om denne fatale af-

gørelse, nøjagtig som det gik i sagen om de kemiske våben og i sagen om kortdistancevåbnene, som ministeren var med til at godkende i Montebello?

Først når det er for sent at standse beslutningerne, får vi noget at vide om dem. Vi får aldrig noget konkret at vide, medmindre det lykkes os selv at fremskaffe oplysningerne fra udlandet. Af sig selv giver ministeren ikke Folketinget oplysninger af betydning. Det er i hvert fald vildledende oplysninger.

Ministeren er general Rogers' viljeløse redskab. En mere tro væbner end den danske forsvarsminister har general Rogers aldrig haft. Ordet »minister« betyder vistnok tjener, og den betydning af ordet lever ministeren fuldt ud op til, men desværre har ministeren misforstået, hvem det er, han skal tjene. Det er ikke USA og general Rogers, ministeren skal tjene. Forhåbentlig vil Folketinget en dag gøre ministeren dette klart.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Nu synes jeg, vi skal have hr. Albrechtsen ud af busken, for han har åbenbart den opfattelse, at NATO til hver en tid, ja selv de danske generaler, vil være de første til at trykke på de knapper, som udløser en eventuel atomkrig.

Tror hr. Albrechtsen også, at de danske generaler – lad os nu bare holde os til NATO, jeg synes, hr. Albrechtsen går lidt for vidt, når han også taler om danske generaler – altså at NATO-generaler vil starte en sådan krig med angreb, eller hvad mener hr. Albrechtsen? Mener hr. Albrechtsen, at vi blot skulle lade de sovjetiske divisioner eller Østblokkens divisioner rulle ind over hele Vesteuropa uden at bruge de forsvarsvåben, vi nu engang er i besiddelse af? Jeg tror stadig væk, at de våben, man er i besiddelse af, på begge sider vel at mærke, er så afskrækkende, at man vil betænke sig en ekstra gang.

Jeg vil godt gentage, hvad jeg sagde, sidste gang jeg var heroppe, at det, hr. Albrechtsen gør sig til talsmand for, udelukkende er noget, der tjener østlige interesser.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Hvad jeg har sagt, bygger ikke på tro, men på de kendsgerninger, vi har kunnet frem-

[Albrechtsen]

skaffe fra udlandet i mangel af oplysninger herhjemmefra. Det bygger ikke på tro. Det bygger på viden om, at en dansk general kan blive sat i den situation, at han får kommandoen over USA-atomvåben i Slesvig-Holsten, og at disse atomvåben bliver de første atomvåben, der bliver taget i brug i en krig. Sådan er sagen. Det er den brutale kendsgerning, hr. Dohrmann måske ikke har været klar over, men sådan er forsvarssystemet tilrettelagt i NATO. Derfor er det selvfølgelig særlig fatalt for en stat som Danmark, at den er medansvarlig for og kan blive det direkte instrument for førstegangsbrug af atomvåben. Det burde hr. Dohrmann undersøge grundigt på baggrund af de kendsgerninger, som står til rådighed for os. Det er ikke et spørgsmål om tro, hr. Dohrmann. Det er et spørgsmål om at undersøge tingene grundigt.

Jeg glemte en bemærkning til hr. Dohrmann for lidt siden. Hr. Dohrmann var inde på, at der var en risiko for, at atomvåben kunne blive taget i brug i tredjelande, og hr. Dohrmann nævnte visse typer regimer, som kunne tænkes at gribe til en sådan anvendelse i fremtiden. Jeg må gøre hr. Dohrmann opmærksom på, at der desværre allerede findes sådanne regimer. Jeg kan blot nævne Israel, som efter alle oplysninger at dømme er i besiddelse af atomvåben, og jeg er ganske enig med hr. Dohrmann på det punkt, at netop når det gælder Israel, er der grund til den allerstørste bekymring med hensyn til, hvad det kan finde på. Jeg er enig med hr. Dohrmann i den bedømmelse, at desværre kan en atomkrig godt tænkes at blive startet af Israel, og på det ene punkt vil jeg godt være med til, hvis hr. Dohrmann mener, at der skal gøres en indsats, også at kigge på andet end det, vi har debatteret i dag.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Nu har jeg ikke nævnt Israel ved navn. Jeg har ikke nævnt nogen lande overhovedet ved navn. Men jeg må konstatere, at hr. Albrechtsens og dermed VS' opfattelse er, at såfremt Østbloklandene skulle starte en angrebskrig, så skal danskerne sætte sig hen med hænderne i skødet, som de gjorde den 9. april, og så skal de bare lade det ske. Det må være konklusionen af det, hr. Albrechtsen giver udtryk for.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Hr. Dohrmann kan få det ganske klare svar, at uanset hvad der sker i denne verden, så vil VS aldrig, aldrig være med til at godkende anvendelse af atomvåben.

Jeg ved, at der er et flertal af Folketingets medlemmer, der har tilkendegivet hver for sig, at i en situation, hvor de ville blive spurgt – jeg ved f.eks., at hr. Lasse Budtz fra denne talerstol har understreget det – om de kunne godkende en konkret anvendelse af atomvåben, ville de ubetinget og til hver en tid og uanset betingelserne svare nej, fordi brug af atomvåben er en forbrydelse mod menneskeheden.

I den forstand kan jeg bekræfte over for hr. Dohrmann, at jeg har tænkt mig at blive siddende med hænderne i skødet. Jeg vil aldrig være med til at godkende anvendelse af atomvåben.

Forsvarsministeren (Engell):

Jeg vil starte med at sige, at jeg synes, at debatten i dag har været interessant, mere interessant, end jeg havde ventet. Jeg beder bare hr. Albrechtsen om ikke at tage det som en personlig kompliment, for sådan var det bestemt ikke ment.

Jeg vil gerne sige, som jeg var lidt inde på det i mit indledende indlæg, at fra regeringens side vil vi arbejde for fortsat at øve en aktiv indsats inden for NATO med sigte på at fremme mulighederne for en omlægning af NATOs strategi i retning af en reduceret afhængighed af kernevåben. Det var jeg inde på i mit første indlæg, og det vil jeg også her i anden runde benytte lejligheden til at understrege.

Jeg er ganske enig med de talere, som i deres indlæg tog udgangspunkt i mødet i Reykjavik, og jeg vil også godt selv knytte et par yderligere kommentarer til Reykjavikmødet.

Umiddelbart gav det vel nok anledning til nogen skuffelse, fordi man tilsyneladende havde været nærmere ved at nå en omfattende løsning med hensyn til egentlig nedrustning end nogen sinde før, men i sidste ende glippede det tilsyneladende. Der er imidlertid for mig ingen tvivl om, at mødet vil vise sig at være en væsentlig mellemstation, når vi taler om vejen frem mod et egentligt topmø-

[Forsvarsministeren]

de, som forhåbentlig kan holdes til næste år. Der er lagt op til en fornyet, mere positiv basis, som kan benyttes i de videre forhandlinger mellem USA og Sovjetunionen i Genève om atom- og rumvåben.

Havde det ikke været for uenigheden om SDI og fortolkningen af ABM-traktaten, ville parterne efter det oplyste tilsyneladende have kunnet indgå rammeaftaler om fuldstændig fjernelse af INF-våbnene fra Europa og inden for en 10-års periode eliminering af de ballistiske missiler. Der kan næppe være tvivl om, at SDI var en stærkt medvirkende årsag til den russiske beredvillighed til at indgå aftaler. På den anden side blev det altså hindringen for, at der faktisk blev indgået aftaler. Men det forekommer ikke uoverstigelig vanskeligt at nå nogle kompromiser. Under alle omstændigheder går forhandlingerne videre i Genève.

Vi taler naturligvis om problemer, som er særdeles komplekse, og måske er det ikke så ringe endda, at der nu er tid for begge parter til at tænke situationen igennem, gennemføre de nødvendige diskussioner og forberede de nødvendige forslag. Fra dansk side er vi naturligvis indstillet på at give al mulig støtte til de fortsatte bestræbelser for at opnå solide forhandlingsresultater, og det er givet, at en række af de ting, vi har været inde på i drøftelserne i dag, ikke i det lange løb kan undgå at påvirkes, selvfølgelig ikke, af de forhandlinger, der føres mellem supermagterne.

Flere talere, fortrinsvis hr. Thoft og hr. Albrechtsen, har igen været inde på spørgsmålet om GPG, disse retningslinjer for den eventuelle brug af atomvåben. Jeg skal blot fra starten dementere hr. Albrechtsens påstand heroppefra for lidt siden og sige, at der var tale om og er tale om retningslinjer, som længe har været bearbejdet i alliancen, længe har været under overvejelse, men at den endelige godkendelse – sådan som jeg også har oplyst det både i nævnet og her i salen – fandt sted på NATO-forsvarsministermødet i Skotland i sidste måned. Så der er ikke tale om, det må jeg på det kraftigste dementere, at der skulle være sket nogen tidligere godkendelse. Godkendelsen skete på denne måde, men som sagt har sagen naturligvis været behandlet over en længere periode. Det er bare én af de ting, hr. Albrechtsen hiver frem og slynger ud her fra talerstolen i håb om, at

nogle tror på det, men det er forkert i bund og grund.

Jeg skal heller ikke kommentere andre af de vilde påstande, som gerne flyver gennem luften, når hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtsen og hr. Thoft betræder denne talerstol. Men der er én ting, jeg godt vil tage fat i, og det er hr. Albrechtsens – hr. Pelle Voigt var også inde på det lidt tidligere – tilkendegivelse om, at der med vedtagelsen af disse retningslinjer ligesom forelå en udvikling i retning af, at man accepterede, at man godkendte, at atomvåben kunne bruges som politiske signaler, sådan nærmest i ny og næ som et politisk virkemiddel, som hr. Albrechtsen udtrykte det.

Jeg vil godt sige, at der ligger ikke nogen ændring med hensyn til atomtærsklen i vedtagelsen af disse retningslinjer. Der foreligger heller ikke nogen ændring – jeg vil snarere sige tværtimod – i opfattelsen af atomvåbnene. Vi betragter i alliancen anvendelse af atomvåben som en voldsom eskalation. Det kan ikke accepteres som et militært middel. Det er et politisk middel, som det ofte er blevet sagt. Ingen, der overhovedet beskæftiger sig med disse ting, kan have anden opfattelse, end at brug af atomvåben, hvad enten det er taktiske, eller det er ballistiske, vil være at sætte sig op på vejen mod den totale katastrofe.

Det er også derfor, vi anser det for fantastisk vigtigt, at enhver tale om anvendelse af atomvåben er underkastet den fulde politiske kontrol hele vejen igennem, at vi altså ikke overlader det til en militær beslutning, om atomvåben skal anvendes eller ej, men at det er noget, der er underkastet politiske konsultationer, politisk indflydelse. Netop dette er en understregning af, hvordan vi skelner imellem konventionelle våben og atomvåben.

Jeg skal ikke sige mere om GPG. Jeg har jo haft lejlighed til at informere, i det omfang det har været muligt, i det udenrigspolitiske nævn både forud for ministermødet i Skotland og efterfølgende.

Jeg vil godt tage fat i en anden del, som også andre talere har været inde på, nemlig spørgsmålet om de konventionelle våben set i relation til atomvåbnene.

Her er det ikke rigtigt, som hr. Thoft – var det vist – og også hr. Albrechtsen var fremme med, at vi taler om stort set ligelighed på begge sider. Tager vi udgangspunkt i NATOs

[Forsvarsministeren]

styrkerapport, der ganske vist blev lavet i 1984, ser vi, at den helt klart viser, at der er en voldsom skævhed på det konventionelle område. Tager vi bare antallet af divisioner i NATO og Warszawapagten, ser vi, at det er henholdsvis 115 og 192. Ser vi på tanks, er det 17.700 over for mere end 46.000. Tager vi artilleri, er det 14.700 over for næsten 39.000. Ser vi på pansrede mandskabsvogne, er det godt og vel 40.000 over for godt og vel 95.000.

Jeg erkender som den første, at disse styrkeoversigter kan være behæftet med mange fejl og mangler. NATOs styrkemålsoversigt er bl.a. behæftet med det, at man ikke tæller Frankrig og Spanien med. Man tæller også forstærkningerne med; de er indregnet i disse tal. Det viser jo altså også hele problematikken, for i hvilket omfang kommer forstærkninger over, osv.? Til gengæld kan vi sige, at fra Warszawapagtsiden er det kun styrkerne vest for Ural, der er talt med. Men under alle omstændigheder understreger disse tal, uden at vi skal hænges op på det enkelte antal af kampvogne eller divisioner, den skævhed, der er, og som naturligvis er et væsentligt problem, når vi diskuterer disse ting.

Derfor er det klart, at i det omfang, det vil vise sig muligt at formå Sovjetunionen til at gennemføre nedskæringer i de konventionelle styrker, vil behovet for en opbygning på den vestlige side mindskes, også i den situation, hvor der er sket radikale reduktioner af atomvåbenarsenalerne.

Derfor synes jeg også, der er grund til at hæfte sig ved den såkaldte Budapestappel, der kom i juni måned i år, hvor Warszawapagtlandene faktisk foreslår ganske indgribende nedskæringer på det konventionelle område.

Den helt afgørende svaghed ved det forslag, man kom frem med, set med mine øjne, er, at man går ud fra, at der i øjeblikket eksisterer jævnbyrdighed mellem NATO og Warszawapagten, hvad angår de konventionelle våben. Det er mildt sagt ikke tilfældet efter den opgørelse, jeg også har været inde på her. Men selvfølgelig skal mulighederne for at komme nogen vegne på det konventionelle område også efterforskes.

Der ligger to dagsordener i forbindelse med debatten.

Jeg vil godt først sige om det socialdemokratiske dagsordensforslag, at vi finder det særdeles tilfredsstillende, at denne dagsorden forudsætter en international aftale. Derved finder jeg også, at man anerkender, at hele dette spørgsmål er noget, der griber ind i den konventionelle balance. Vi anerkender også, at man ikke lægger op til ensidige skridt.

De to dagsordener, dette dagsordensforslag bygger på, har regeringen naturligvis gennem det sidste år søgt at efterleve loyalt, både den af 3. maj 1984 og den af 5. december 1985. Regeringen gjorde i forbindelse med de debatter, der var her i Folketinget, opmærksom på, at der var elementer i de to dagsordener, som regeringen måtte anse for mindre hensigtsmæssige. For så vidt angår den dagsorden, der blev vedtaget den 5. december, er den norske regering, som jeg har nævnt i min første tale, enig med os i, at spørgsmålet om ikkeførstegangsbrug hører hjemme i en alliancesammenhæng.

Af disse grunde må jeg sige, at regeringspartierne ikke vil kunne stemme for det socialdemokratiske dagsordensforslag, men jeg vil opfordre til, at man afstår fra at stemme.

Med hensyn til det dagsordensforslag, SF og VS har fremsat, må vi sige, at dets vedtagelse vil indebære et afgørende brud med NATO og med hele NATO-strategien. Derfor kan det næppe komme som nogen overraskelse, at en sådan dagsorden vil regeringen ikke kunne acceptere.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Jeg er ikke i den privilegerede situation, at jeg kender de nye retningslinjer for brugen af atomvåben, som er vedtaget på NATO-ministerrådsmødet 20.-22. oktober. Men hvis jeg forstod det, forsvarsminister Engell sagde for et øjeblik siden, rigtigt, så har han netop forsikret sig om, at der er sikkerhed for politiske konsultationer forud for brugen af atomvåben. Det synes jeg er en interessant oplysning. Betyder det, at Athenerklæringen er tilbagekaldt? Det er erklæringen fra 1961, som fastslog, at kun hvor tid og omstændigheder tillader det, skal der ske politiske konsultationer. Eller er det sådan, at forsvarsministeren bare går ud fra som en selvfølge, at forud for tredje verdenskrig er der masser af tid og masser af omstændigheder, som tillader

[Thoft]

der politiske konsultationer? Så synes jeg, forsvarsministeren er naiv.

Forsvarsministeren (Engell):

Hvis nu hr. Thoft fulgte med i, hvad der sker her i Folketinget på det område, så ville hr. Thoft vide, at det spørgsmål, han stillede mig her, besvarede jeg i Folketingets spørgetid her i salen for et par uger siden, da hr. Albrechtsen stillede det tilsvarende spørgsmål.

Da gjorde jeg opmærksom på, at konsultationer er grundlaget, men naturligvis kan man da forestille sig en situation, lad mig bare nævne, hvis der f.eks. er gennemført et altødelæggende førsteslagsangreb på Vesteuropa, hvor det praktisk vil vise sig ganske umuligt at gennemføre konsultationer, som det er forudset.

Man kan tænke sig så mange forskellige situationer, men det er unormale situationer. Reglen vil være, at der skal gennemføres konsultationer, og det var det, jeg oplyste, da hr. Albrechtsen stillede det samme spørgsmål.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Nå, men så kan vi altså konstatere, at der ikke er sket noget nyt, for det ville have været interessant, hvis der var det.

Det er altså sådan, at reglen tilsiger, at der bør ske konsultationer under forudsætning af, at tiden og omstændighederne tillader det. Nu er det jo nok sådan, at tredje verdenskrig ikke sker helt efter reglerne, og det, at omstændighederne og varslingstiden i øvrigt ligger på under en halv time, vil vanskeliggøre konsultationer. Det er vel også sådan, at den førsteslagsevne, som supermagterne i stigende grad tilstræber, og det gælder for så vidt dem begge to, vil vanskeliggøre tid til konsultationer.

Jeg må konstatere, at situationen fortsat er uændret på trods af det indtryk, forsvarsministeren forsøgte at give for et øjeblik siden, nemlig at konsultationer ville finde sted. Disse må vi forvente ikke vil finde sted, fordi hverken tiden eller omstændighederne vil tillade noget sådant.

Forsvarsministeren (Engell):

Hr. Thofts argumentation hænger ikke sammen, det har vi nu fået et vidnesbyrd om i hr. Thofts sidste bemærkning. Hr. Thofts argumentation i stribevis af debatter her i Folketinget har været, at Warszawapagten har givet udtryk for, Sovjetunionen har givet udtryk for, at man aldrig som den første vil anvende atomvåben. I sin argumentation nu forudsætter hr. Thoft, at Warszawapagten og Sovjetunionen har gennemført et førsteslag med atomvåben. Hr. Thofts argumentation hænger altså ikke sammen.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Som ministeren korrekt oplyste, stillede jeg forleden ministeren det spørgsmål, om konsultationen altid med sikkerhed vil blive gennemført. Det, ministeren svarede, var – Folketingstidende 1986–87, sp. 1218:

»Reglerne om konsultation om sådanne helt vitale beslutninger, som eventuel brug af atomvåben helt selvkært ville være, er ensbetydende med, at de allierede vil blive taget med på råd, for så vidt det overhovedet er praktisk muligt.«

Når vi sammenholder det med, at atomvåbnene i Slesvig-Holsten af USA, måske med Vesttysklands godkendelse, men ikke nødvendigvis med Danmarks godkendelse, for det er ikke nødvendigt, overføres til Enhedskommandoen, står vi altså i den situation – det vil jeg godt bede ministeren bekræfte, ministeren har bekræftet det tidligere i et svar til mig – at konsultationsforpligtelsen, hvad angår anvendelsen af de slesvig-holstenske atomvåben, gælder, for så vidt som tiden og omstændighederne tillader det.

Enhedskommandoen kan altså få en ordre fra general Rogers om at bruge disse atomvåben, og hvis tiden og omstændighederne ikke tillader det, vil den danske regering og da i særlig grad det danske Folketing ikke blive spurgt om denne beslutning. Det er det, atomvåbenretningslinjerne konkret indeholder, især når man tager i betragtning det lokale område 6 km fra den danske grænse.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Det skulle nødigt gribe om sig at stille spørgsmål, man allerede har fået svar på.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Jeg skal lige anføre, at det faktisk var forsvarsministeren, der forudsatte et sovjetisk angreb. Det var faktisk forsvarsministeren, der i sit svar til mig sagde: selvfølgelig er det sådan, at hvis Sovjetunionen lancerer et massivt førsteslag, så vil tid og omstændigheder ikke tillade det. Det var faktisk forsvarsministeren.

Det, jeg sagde, var, at med stadig kortere varslings tid er bare angsten for, at den anden har fingeren på aftrækkeren, tilstrækkelig til, at tid og omstændigheder ikke tillader det. Forudsætter vi derudover, at amerikanerne forbereder et førsteslag, nå ja, så er der slet ikke tid. Man kan vel ikke forestille sig, at Ekstra Bladet kan få lov at skrive, at i morgen samles de vestlige ledere i Bruxelles for at diskutere, om der skal bruges atomvåben mod Sovjetunionen. Det er næsten den forestilling, forsvarsministeren forsøger at bibringe Folketinget, at sådan vil det foregå. Jeg mener, det har intet som helst med virkeligheden at gøre.

Jeg bebrejder ministeren, at han giver Folketinget det indtryk, at der vil ske politiske konsultationer forud for en lancering af et massivt atomangreb. Jeg har ingen forestilling om, at det passer, og jeg mener, ministeren bibringer Folketinget en helt fejlagtig opfattelse, når han siger, som han sagde for et øjeblik siden.

Pelle Voigt (SF):

Jeg hørte for et øjeblik siden forsvarsministeren anvende logikken som våben mod hr. Thoft, og jeg synes, det er interessant at se, at forsvarsministeren forudsætter noget, som vi i SF aldrig nogen sinde har gjort, nemlig at det at tilstræbe en førsteslagsevne faktisk er det samme som at planlægge et angreb. Hvis forsvarsministeren har ret i det synspunkt, og hvis det er forsvarsministerens logik, er der jo grund til at være langt mere bekymret over tanken om at efterstræbe en førsteslagsevne, end vi hidtil har været.

Vi synes, det er farligt nok, som det er, fordi den politiske trussel, der ligger i en sådan førsteslagsevne, risikerer at komme til udløsning i en krigssituation, der eskalerer. Men forsvarsministeren forudsætter altså, at opbygningen af en førsteslagsevne på den ene eller på den anden side er ensbetydende

med, at man faktisk ikke kan have en ikke-førstebrugsoption, og at det, at man opbygger en teknologisk førsteslagsevne, er det samme som, at man vil anvende den. Det er efter min mening en bekymrende tanke. Jeg håber ikke, forsvarsministeren har ret.

Men i det hele taget synes jeg, der er røget ganske mange konservative finker af panden i denne debat. Det skete også for de konservatives ordfører, hr. Ole Bernt Henriksen, der mindede mig om en bemærkning af udenrigsministeren for nogle debatters tid siden. Det var her, udenrigsministeren kaldte citater fra The New York Times og Information for studentikos afgnidning af obskure tidsskrifter. Her fik vi altså af et menneske, som jeg ellers troede var rimelig oplyst og belæst, nemlig hr. Ole Bernt Henriksen, forklaret, at det var da helt umuligt at tage stilling til, hvem folk som Robert McNamara og McGeorge Bundy og Paul Warnke er, for bare at nævne nogle. Når jeg nævnte dem alle, var det, fordi de i fællesskab har forfattet den artikel, som jeg henviste til, og jeg synes, at det ville være urimeligt at udelade nogle af dem. Men hvis hr. Ole Bernt Henriksen er i tvivl om, hvem nogle af disse mennesker er, vil jeg foreslå ham at gå op på Folketingets Bibliotek, hvor der findes en udmærket biografi over disse amerikanske personligheder, der alle turde være velkendte som fremtrædende atomvåbenplanlæggere, som nedrustningsforhandlere og i et enkelt tilfælde oven i købet som forhenværende forsvarsminister for USA, noget, som jeg har svært ved at forestille mig virkelig kan have undgået hr. Ole Bernt Henriksens opmærksomhed.

Vi har også fået at vide af forsvarsministeren, at bl.a. jeg lader vilde påstande fyge igennem luften. Dem kunne jeg godt tænke mig for mit eget vedkommende blot at få et enkelt eksempel på fra denne debat. Jeg tror, at forsvarsministeren vil få svært ved at finde et sådant eksempel, men jeg venter naturligvis i spænding.

Det interessante ved artiklen i The Atlantic Monthly fra august 1986 er jo, at det er ikke SFs synspunkter, der fremlægges. Det er, som jeg sagde, synspunkter, som logisk set burde være den danske regerings synspunkter, og som måske også er det, hvis man blot havde gjort sig den ulejlighed at sætte sig ind i argumentationsrækken.

[Pelle Voigt]

Det, der argumenteres for i artiklen, er jo, hvorledes netop førstebrugsmuligheden systematisk underminerer alle de værdier, som forsvarsministeren i tide og utide tillægger NATO-alliancen. Og det, vi påtager os, er altså i virkeligheden den lidt umulige opgave at prøve at gøre opmærksom på, at der findes nogle mennesker, som faktisk har arbejdet med dette her i mange, mange år, og hvis synspunkter måske fortjener at blive udbredt netop hos dem, som burde være deres nærmeste menings- og kampfæller. Men det forudsætter jo, at man gør sig den ulejlighed at prøve at finde ud af, hvad det er for en diskussion om disse ting, der foregår i USA.

Derfor synes jeg, det er væsentligt at henviser til artiklen, og jeg finder, at det er så meget mere væsentligt, som vi altså fra en belæst tidligere chefredaktør, en konservativ ordfører her i salen, har fået at vide, at han simpelt hen aldrig har hørt om disse folk før, og det er han sikker på at størstedelen af Folketingets medlemmer heller ikke har. Der er altså virkelig en pædagogisk opgave at tage fat på.

Jeg synes ikke, at der er grund til at gå ind i alle de ordførerindlæg, vi har hørt i dag. Jeg må sige til hr. Arne Melchior, som jo gjorde et ganske stort nummer ud af sit syn på det danske sprog, men aldrig i sine mange korte bemærkninger fik forklaret, hvordan han ville stemme, at jeg er glad for, at forsvarsministeren fik svaret på hans vegne.

Regeringspartierne agter ikke at stemme for den dagsorden, hr. Lasse Budtz har stillet, og det vil altså sige, at dette lidt blæksprutteagtige omklamringsforsøg, at man nu nærmede sig en samhørighed – jeg tror, hr. Arne Melchior anvendte udtrykket – det var der altså ikke nogen som helst politisk dækning for, og det må jeg sige glæder mig meget.

Jeg er i øvrigt ked af, hvis jeg har tillagt hr. Arne Melchior større begejstring end den, han lagde for dagen, men jeg havde indtryk af, at ordet »moderation« i en centrum-demokrats mund er et ganske overordentlig positivt ladet ord, som jeg altså kom til at karaktisere som begejstring. Jeg troede faktisk, det var en centrum-demokrats største dyd overhovedet. Derfor det udtryk, jeg anvendte.

For hr. Dohrmanns vedkommende er vi jo i den situation, at valget i hr. Dohrmanns

univers står mellem enten kommunistiske slavelejre og Gulag eller førstebrug af atomvåben; der er simpelt hen ingen valgmuligheder derimellem. Hr. Gert Petersen kan så fortvivle gang på gang, og andre kan prøve at forklare hr. Dohrmann, at der er faktisk folk, der mener noget andet – der er både SFere, en stribe amerikanske politikere og formentlig et flertal i det amerikanske Senat og i det amerikanske Repræsentanternes Hus, der har en anden opfattelse af disse ting. Jeg tror, at der er mange partier, bl.a. det sikkerhedspolitiske flertal her i Folketinget, som har en anden opfattelse.

Må jeg så vende mig til den socialdemokratiske ordfører, som sagde, at det jo på et tidspunkt var blevet klart, at et sådant forslag, altså et forslag fremsat alene af Danmark i FN om, at der skulle optages forhandlinger om ikkeførstebrug, ikke havde nogen chancer.

Det kommer sandelig da an på, hvad man mener. Jeg er da på stående fod i stand til at garantere, at hvis Danmark havde fremsat et sådant forslag, var det blevet vedtaget i FN med et meget, meget stort flertal. Det er nemlig et udtalt ønske hos størsteparten af FNs medlemsnationer at se sådanne initiativer.

Vi kommer jo igen om ikke så længe – måske allerede i morgen – i den situation, at vi skal diskutere den interessante kendsgerning, at der faktisk er ganske mange lande i De Forenede Nationer, der støtter danske synspunkter. Det viser sig jo således, at en række alliancefri lande i resolutionsform i FNs generalforsamling stort set ordret har fremsat den dagsorden, som Folketinget har vedtaget vedrørende et prøvestop for atomvåben, hvad jeg da synes er interessant og positivt, og hvad der vil bekræfte os i, at det har mening at tage den slags initiativer

Men naturligvis skal initiativerne også tages inden for NATO. Jeg vil gerne gentage det spørgsmål, jeg stillede til forsvarsministeren i mit første indlæg, nemlig om forsvarsministeren ikke under alle omstændigheder synes, at det er en god idé, at Danmark – om muligt sammen med Norge – udvirker, at der nedsættes et udvalg i NATO med henblik på en revision af førstebegrubsoptionen.

Så må jeg sige til sidst med hensyn til, hvordan vi har tænkt os at stemme til den socialdemokratiske dagsorden – da jeg nu

[Pelle Voigt]

har generet hr. Arne Melchior så voldsomt, fordi han ikke afslørede det – at det må afhænge af, hvorledes dagsordenen skal forstås. Skal den forstås sådan, som hr. Arne Melchior prøvede at udlægge den, eller skal den forstås sådan, som vi da gerne vil prøve at læse den, at dagsordenerne af 3. maj 1984 og 5. december 1985 fortsat står ved magt, at vi beklager, at regeringen ikke har opfyldt dem fuldt ud, og at vi opfordrer til, at man fortsat arbejder på grundlag af disse dagsordener? Det er vel den overensstemmelse, som der tales om i dagsordenen, og ikke den lidt bizare udlægning, hr. Arne Melchior gav af den, hvorefter det så også blev afsløret, at han under ingen omstændigheder alligevel havde tænkt sig at stemme for den, hvad mange af os nok havde en lumsk mistanke om i forvejen.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jo, jeg har da et vist kendskab til de pågældende personer og har fulgt dem, og jeg kan da bekræfte, at de eksisterer. Men det havde måske været nyttigere, i stedet for at lave denne lange opremsning af navne – man kunne have taget flere med – og i stedet for at give indtryk af, at de ligefrem repræsenterer SFs forsvarspolitiske synspunkter – hvad den uskyldige udenforstående kunne få indtryk af – så at have refereret, hvad de faktisk siger. Jeg tror, hr. Pelle Voigt og jeg kan blive enige om, at hvis man nærlæser deres synspunkter med de rigtige briller på, dvs. med briller, som man kan se igennem, så må man erkende, at de ikke har nogen indlysende argumentation i retning af SFs synspunkter.

Det minder mig om en historie om Politiken i gamle dage, hvor chefredaktøren for Politiken, Cavling, skal have telegraferet til London til sin korrespondent dér, og der stod sådan noget som: interview Lloyd George og lad ham udtale sig på linje med Det Radikale Venstres novemberprogram!

Det kan man altså ikke gøre med sådanne folk som McGeorge Bundy eller McNamara og navnlig ikke, når man er Sfer.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Netop af den grund gav jeg allerede i mit første indlæg udtryk for – og det vil hr. Ole Bernt Henriksen kunne se i det trykte referat af debatten – at de synspunkter, som disse herrer giver udtryk for, ikke er SFs synspunkter; de argumenterer ud fra de synspunkter, som burde være hr. Ole Bernt Henriksens og forsvarsministerens.

Det, som jeg fortvivlet forsøger at bringe videre, det, som er mit budskab i denne sag, er, at med de sikkerhedspolitiske synspunkter, som regeringen rent faktisk har på en række felter, burde man være enige med disse folk i deres argumentation imod førstebrug, og når hr. Ole Bernt Henriksen nu ligefrem beder mig om at forklare, hvad det går ud på, så skal jeg da gerne ganske kort referere kvintessensen af den pågældende artikel, som lyder, og jeg citerer frit oversat fra The Atlantic Monthly fra den nævnte artikel i august 1986:

»De Forenede Stater bør basere sine militære planer, sine træningsprogrammer, sine forsvarsbudgetter, sin placering af våben og sine våbenforhandlinger på den antagelse, at man ikke vil være den første til at anvende atomvåben.«

Det er sådan set det, sagen drejer sig om, set ud fra et klart NATO-synspunkt og ikke ud fra et specielt SF-synspunkt, sådan som jeg hele tiden har sagt det. Det ville i det hele taget spare lidt tid, hvis man angreb folk for det, de rent faktisk siger, fremfor for det, man gerne ville have at de skulle have sagt.

Lasse Budtz (S):

Først kan det nok være på sin plads at gøre opmærksom på, at hvad der foregår i Det Udenrigspolitiske Nævn er ikke uddeleling af mandat til regeringen. Hvad der foregår i Det Udenrigspolitiske Nævn er en såkaldt høringsproces; det står oven i købet i loven. Regeringen rådfører sig med partierne i Det Udenrigspolitiske Nævn, men laver bestemt ikke noget forlig i Det Udenrigspolitiske Nævn – og det skulle man måske have i bagehovedet – lige så lidt som man laver forlig på noget som helst morgenmøde på United Nation's Plaza i New York.

Dernæst vil jeg gerne takke for den meget store interesse, der har været for Socialdemokratiets synspunkter og mit indlæg – det er helt berettiget, synes jeg, men det er måske

[Lasse Budtz]

så meget, at jeg ikke engang kan nå at svare på det her, og jeg håber på lidt tolerance fra formandskabets side.

Jeg synes, at det måske er værd at fastslå, at Socialdemokratiet synes, regeringen har gjort noget. Spørgsmålet er, hvad har regeringen gjort, og om regeringen har gjort nok. Her vil jeg i første omgang tillade mig at henvise til indholdet af det, jeg sagde. Jeg ved godt, at det er lidt svært at koncentrere sig fuldstændig om det, når man lytter til det, men man kan jo læse det bagefter.

Men inden jeg kommer nærmere ind på en konklusion, vil jeg sige – inspireret af nogle af de meget interessante korte bemærkninger, der har været – at der sandelig er meget at glæde sig over i Amerika, og jeg vil meget gerne deltage i denne glæde.

Jeg glæder mig f.eks. kolossalt over, at der er en stribe amerikanske senatorer, der mener nøjagtig det samme som Socialdemokratiet og andre partier i denne sal. Jeg glæder mig kolossalt over, at den amerikanske regering før og efter Reykjavikmødet for at sælge sin sag har gjort opmærksom på, at der ikke er nogen militær begrundelse for opstillingen af europæiske mellemdistanceraketter. Det har de sagt, og det er i al enkelhed og diskretion det, Socialdemokratiet har stået og sagt fra denne talerstol i flere år i træk. Og vi glæder os over, at amerikanerne har gjort opmærksom på, at der ikke er nogen grund til at gennemføre en konventionel oprustning, fordi vi når til en aftale à la Reykjavik om atomar nedrustning.

Hvis man er i tvivl, kan man læse en artikel skrevet af redaktør Jens Holsøe i Politiken i dag, det er dog et blad, man normalt regner med i denne forsamling. Der står:

»Atombegrænsning i Europa behøver ikke at føre til en oprustning af de konventionelle styrker, fastslog præsident Reagans sikkerhedsrådgiver, Paul Nietze, i går. Han mod-sagde dermed direkte statsminister Poul Schlüter, der på det konservative landsråd i weekenden erklærede, at en konventionel oprustning ville komme i takt med, at atomvåbnene »gled i baggrunden«.

Se, hr. Nietze er bestemt ikke hvem som helst. Hr. Nietze er Amerikas hovedforhandler på nedrustningsområdet, om end han bor i Washington for øjeblikket, og han var den egentlige arkitekt bag den aftale, man var ved at nå frem til i Reykjavik, og jeg synes,

det er herligt at høre sådan noget. Jeg synes, det er rart, at vi får så gode signaler af forskellig art fra Amerikas side. Det er således ikke kun skidt, vi behøver at fremhæve fra denne talerstol, det er i højeste grad også positive ting. Det skulle vi måske gøre især Fremskridtspartiet opmærksom på, men det er jo et spørgsmål om informationsniveau.

Der kan ikke være nogen som helst tvivl om, at atomoprustningen er noget skidt. Vi må med andre ord gå imod det. Vi må prøve at finde ud af, hvad selv små lande kan gøre. Vi ved godt, vi ikke kan gøre noget alene, at vor begrænsede indflydelse ikke er nok; men vi kan gøre noget med de andre, og vi kan gøre meget sammen med andre partier. Det er det, vi i Socialdemokratiet har prøvet at anskue på forskellig vis, og ofte i godt samarbejde med andre partier.

Vi synes ikke, regeringen har gjort nok, og det ved de, der har spurgt mig, jo udmærket godt at Socialdemokratiet mener. Vi synes ikke, at regeringen har gjort nok, og jeg sagde såmænd i mit første indlæg, at et resolutionsforslag præsenteret i FN af Danmark alene ikke ville have stor vægt. Men så tilføjede jeg: men man kunne utvivlsomt godt have fået andre med. Her kommer så spørgsmålet ind, hvem der er ligesindede stater, og her bedømmer vi kriterierne forskelligt.

Det er helt logisk, at Socialdemokratiet mener, at et forslag om en forhandling om stop for førstegangsbrug fremsat på dansk initiativ har langt større vægt, hvis vi er flere, end hvis vi er alene, og at vægten selvfølgelig var størst, hvis vi f.eks. fik den norske regering med, og ingen kan ærlig talt forbavses over, at Socialdemokratiet gerne vil have den norske regering med i dens nuværende udgave. I dens tidligere udgave ville vi have meget begrænsede forventninger til, at det ville have ført til noget som helst.

Vi mener således, at 3. maj-dagsordenen og 5. december-dagsordenen fortsat er ved magt, men at den nye dagsorden, som vi foreslår vedtaget i dag, er en fortsættelse. Og det mener vi, fordi det nye i denne dagsorden jo er, at der må gøres noget mere ved sagen, og at dette kan gøres i NATO, hvad regeringen selv har erkendt ved forskellige lejligheder bl.a. i denne sal. Jeg synes, det er et aldeles glimrende forslag, der er fremført af SF om, at man f.eks. nedsætter et udvalg i NATO, der tager sig af denne sag. Det er i

[Lasse Budtz]

øvrigt ikke SF, der har fundet på det, det er det norske arbejderparti, så alene af den grund synes jeg, det er meget godt.

Det er det nye i sagen, og det er det nye, vi forsøger at fremføre i den dagsorden, vi har præsenteret i dag. Jeg må blankt indrømme, at jeg ikke begriber, at der er noget som helst parti i denne sal, som ikke kan stemme for denne dagsorden: regeringspartierne, fordi de selv har været indstillet på, at sagen skal tages op i NATO, og SF og VS, fordi de vil det samme som vi: vi vil gøre noget.

Jeg må sige helt ærligt, at hvis regeringspartierne ikke kan stemme for – og det kan de jo ikke, det vil de jo ikke – så er de faktisk ved deres handlemåde med til at blokere forsøgene på at nå frem til en bredere baggrund for dansk sikkerhedspolitik.

Vi har ærligt forsøgt ved denne lejlighed at komme regeringspartierne i møde, og vi troede, vi gjorde det, og mener i øvrigt stadig, at vi gør det, i takt med f.eks. SF og de Radikale. De Radikale har i dette tilfælde klart meldt, at de er enige med os, så vi er skuffede over, at der ikke er et enigt Folkeeting. Ja, undskyld jeg siger det, det drejer sig ikke så meget om Fremskridtspartiet, for det kan såmænd være ligegyldigt, men vi er skuffede over, at ikke alle andre partier helt selvfølgeligt kan være med til at vedtage en dagsorden, som er et skridt frem på nedrustningsvejen, ved at inddrage NATO i arbejdet for at finde frem til en aftale imod førstebrug af atomvåben, for brug af atomvåben er uacceptabelt, og vi vil modarbejde det til hver en tid.

Og så vil jeg gerne takke formanden for langmodigheden.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Det glæder mig, at ordføreren har noteret det. Det var på opfordring.

Dohrmann (FP):

Vedrørende de to dagsordener skal jeg ganske kort meddele, at Fremskridtspartiet vil stemme imod dem begge to. Det gør vi, fordi hverken det dagsordensforslag, der er stillet af hr. Lasse Budtz, eller det dagsordensforslag, der er stillet af SF og VS, er fremmende for danske interesser eller for samarbejdet inden for NATO. Derfor stemmer vi imod begge forslag.

Albrechtsen (VS):

Det er ikke ganske let at blive klar over, hvad der egentlig ligger i hr. Lasse Budtz' dagsorden.

Hr. Lasse Budtz mener på den ene side, at den indeholder en imødekommelse over for regeringspartierne; sådan er den også blevet opfattet, desværre nok lidt med rette, af regeringspartierne repræsentanter. Men han mener samtidig, at der i den ligger en kritik af, at regeringen i hvert fald ikke fuldt ud har gjort det, som den burde gøre. Jeg må sige, at det signal, hr. Lasse Budtz er kommet med, ingeniende er præget af enkel klarhed, det er tværtimod præget af en hel del slør.

For os er det naturligvis ikke ganske ligeegyldigt, hvordan denne dagsorden kan fortolkes og bruges af regeringen. Vi ved godt, hvordan den vil blive brugt, medmindre det nøje bliver præciseret, hvad regeringen skal foretage sig.

Det ved hr. Lasse Budtz også. Hr. Lasse Budtz ved af bitter erfaring, at hvis ikke Folketinget nøje og præcist gennem sine dagsordener præciserer, hvad regeringen skal gøre, så bliver det ikke gjort, i hvert fald ikke hvis det er sager som f.eks. sikkerhedspolitik eller miljø, det drejer sig om. Og problemet ved hr. Lasse Budtz' dagsorden er jo, at vi endnu ikke har fået at vide, hvad regeringen så helt præcist skal foretage sig. Vi har fået at vide – og det synes jeg er udmærket – at hr. Lasse Budtz tilslutter sig det, vi har foreslået om en arbejdsgruppe i NATO, men det står jo ikke i hr. Lasse Budtz' dagsorden.

Man kunne så stille det spørgsmål: ville det kunne bringes ind i en dagsorden, som vi så kunne blive enige om, eller vil hr. Lasse Budtz tilkendegive, at det ligger der klart i hans egen dagsorden? Og hvad skal der ske i FN? Det står os fortsat ikke klart, hvad det er, der skal ske i FN efter vedtagelsen af hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag. Det står klart, at hr. Lasse Budtz ikke mener, at regeringen har gjort tilstrækkeligt. Deraf må man kunne slutte, at hr. Lasse Budtz mener, at der skal gøres noget mere, men hvad er det, der så skal gøres? Er det det, vi har foreslået i vores dagsordensforslag om, at regeringen skal fremsætte et forslag i FN, eller er det, at regeringen, hvis den ikke selv vil fremsætte et forslag, så skal stemme for et andet forslag – der er jo andre, der stiller forslag på dette

[Albrechtsen]

område? Eller er det reelt et oplæg til passivitet?

Vores stemmeafgivning vil naturligvis afhænge af, hvad hr. Lasse Budtz besvarer disse spørgsmål med. Vi vil prøve at bedømme, om den dagsorden, hr. Lasse Budtz har stillet, vil betyde en svækkelse eller en styrkelse af Danmarks indsats i FN og i NATO på dette område, og det har vi ikke fået klar besked om. Hvis vi ikke får klar besked, betyder det, at regeringen har mandat til fortsat ikke at foretage sig noget. Konsekvensen af, at hr. Lasse Budtz ikke giver klar besked, vil være, at regeringen dermed vil få det, den ønsker, nemlig en godkendelse af dansk passivitet.

Til slut et par enkelte kommentarer til forsvarsministerens besvarelse af mine spørgsmål. Jeg lagde mærke til, at det var meget få af mine spørgsmål, ministeren var i stand til at besvare eller i hvert fald fandt det ulejligheden værd at besvare. Det må jeg tage som en bekræftelse af, at det, jeg har sagt, er rigtigt, og at ministeren ikke finder at kunne sige noget imod det.

Men vedrørende specielt spørgsmålet om brug af atomvåben som politisk signal afviste ministeren de oplysninger, jeg fremlagde. De tilgængelige og troværdige kilder, som vi råder over, understreger, at det netop er et hovedpunkt i de nye retningslinjer. Jeg nævnte, at Frankfurter Allgemeine understreger dette, og jeg kunne også nævne andre kilder, f.eks. tidsskriftet NATO Report, der understreger, at dette er indholdet.

Ministeren mente heller ikke, at der var sket nogen godkendelse tidligere end forsvarsministermødet. Ifølge denne kilde, som jeg tror ministeren vil bekræfte er en i høj grad troværdig kilde, mødtes repræsentanter for NATOs nationale delegationer i begyndelsen af maj og blev enige om disse atomretningslinjer, og det er jo helt i modstrid med, hvad forsvarsministeren oplyste for et øjeblik siden.

Forsvarsministeren (Engell):

Jeg skal bare sige for at rydde den misforståelse, som hr. Albrechtsen nu har luftet fra talerstolen flere gange, af vejen, at retningslinjerne har været behandlet over en lang periode. De har også været behandlet af de permanente repræsentanter, dvs. NATO-am-

bassadørerne, men de traf ikke nogen endelig beslutning. De sendte sagen videre til ministermødet, og som jeg oplyste i mit tidligere indlæg, var det ministrene på mødet i Skotland i sidste måned, der godkendte dem endeligt.

Så lad være med, hr. Albrechtsen, at komme med alle mulige mærkelige blade og luftte forkerte synspunkter, som ikke har noget på sig.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Vi har tidligere været udsat for, at når vi fik oplysningerne fremskaffet fra udlandet, så viste det sig, at det, som ministeren havde oplyst her i Folketinget, ikke var ganske korrekt. Det var vi udsat for i sagen om søkrigsretningslinjerne, og det var vi udsat for i sagen om Montebellobeslutningen, hvad angår de taktiske atomvåben. Det kunne meget vel tænkes, at vi også udsættes for det her.

Af denne kilde, som jeg nævnte før, fremgår det, at man er blevet enige om indholdet af disse retningslinjer i maj blandt repræsentanterne for medlemslandene. Jeg har ikke sagt, at man dermed havde foretaget den endelige godkendelse; den endelige godkendelse er muligvis formelt sket på NATO-forsvarsministermødet. Men det, jeg har sagt, er, at da Folketinget fik besked, var man reelt enige. Da var toget kørt, da havde generalerne besluttet, hvad der skulle ske, og da var muligheden for demokratisk indflydelse forskertset. Og det, jeg har sagt, er, at sådan sker det, hver gang der er noget vigtigt på tapetet i NATO. Først træffes de reelle beslutninger, og derefter orienteres Folketinget.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Nu har jeg så høfligt og urbant, som jeg nu kan, nogle gange spurgt forsvarsministeren, om forsvarsministeren i det mindste ikke er enig med det element i dagsordenen fra SF og VS, at man eventuelt i samarbejde med Norge i NATO-regi burde nedsætte en arbejdsgruppe med henblik på at forberede overgang til en ikke-førstebrugsstrategi, og det spørgsmål vil jeg gerne gentage.

Jeg forstår på hr. Lasse Budtz, at Socialdemokratiet synes, det er en god idé, og det

[Pelle Voigt]

kan jeg godt forstå, for hr. Lasse Budtz har helt ret i, at dette er et oven i købet flere år gammelt forslag fra det norske arbejderparti, som jo nu er i regering. Derfor må man vel vurdere situationen sådan, at der er gode muligheder for at tage dette initiativ i fællesskab med nordmændene, og at de sonderinger og de forsøg på samarbejde, som ministeren siger han har foretaget i forhold til den norske regering, så kan fortsættes og føre til et konkret initiativ på dette felt.

Er det sådan, at ministeren ikke kan svare nu eller vil have tid til at overveje det, eller er det sådan, at han bare ikke vil svare? Det kunne jeg godt tænke mig at få oplyst. Helst ville jeg naturligvis have et svar på det, jeg har spurgt om, fordi jeg tror, ministeren udmærket godt ved, hvordan han stiller sig til dette spørgsmål.

Formanden:

Efter henstilling skal jeg her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 16.20.

Mødet udsat kl. 16.07

Mødet genoptaget kl. 16.20

Forhandlingen genoptoges.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Jeg kan oplyse, at SF agter at stemme for den af Socialdemokratiet stillede dagsorden. Vi har særlig hæftet os ved hr. Lasse Budtz' fortolkning af dagsordenen, hvorefter både 3. maj 1984- og 4. december 1985-dagsordenerne gælder fuldt ud, og hvorefter der i dagsordenen ligger en kritik af, at regeringen har foretaget sig for lidt, og en opfordring til regeringen om nu at sørge for, at der sker noget.

På den baggrund agter vi at stemme for dagsordenen.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg stillede for lidt siden hr. Lasse Budtz et spørgsmål; jeg fik ikke noget svar. Hvad betyder denne dagsorden konkret at regerin-

gen skal gøre i FN? Det bliver vi jo nødt til at vidé, for én ting ved vi med sikkerhed: hvis ikke man gennem en dagsorden tilrettelægger, hvad regeringen skal gøre i FN, så henfalder den til passivitet. Derfor bliver jeg nødt til at gentage mit spørgsmål til hr. Lasse Budtz: hvad betyder denne dagsorden at regeringen skal foretage sig i FN?

Vi har også stillet det spørgsmål: hvad betyder den at man skal foretage sig i NATO? Hr. Lasse Budtz har antydnet noget om, at han måske godt kunne støtte nogle af de tanker, der lå i det dagsordensforslag, SF og VS har fremsat, men det er jo ikke nævnt på nogen måde i denne dagsorden, og derfor bliver vi nødt til at stille spørgsmålet.

Vi var så glade, dengang vi fik skabt en nytænkning i dansk sikkerhedspolitik internationalt, en konstruktiv linje, der betød, at den danske regering blev tvunget til at tage nogle initiativer til internationalt samarbejde på tværs af stormagterne for at få gennemført nogle nedrustningsskridt, men jeg er bange for, at den dagsorden, som bliver vedtaget om lidt, kan medføre, at regeringen får et frikort til fortsat passivitet, så den linje, som vi fik afstukket, ikke længere vil blive fulgt af regeringen.

Hvis ikke vi får et svar fra hr. Lasse Budtz, der sikrer os, at sådan vil det ikke gå, kan VS ikke stemme for den dagsorden, som hr. Lasse Budtz har stillet.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne først sige tak til SF for støtten til dagsordenen.

Derefter vil jeg gerne sige til hr. Albrechtsen, at vedtagelsen af denne dagsorden betyder, at spørgsmålet foruden i FN skal rejses i NATO, hvor man skal arbejde videre med det. En mulighed, som vi synes er god, og som også er rejst af det norske arbejderparti og den norske regering, er nedsættelsen af et udvalg i NATO; det kan være, der er andre muligheder. Vi vil ikke binde nogen til netop det. Vi vil meget gerne også tillade os at forhandle med andre socialdemokratiske partier. Der er flere muligheder. Det nye er, at foruden i FN skal sagen føres videre i NATO.

Med hensyn til den parlamentariske kontrol synes jeg i og for sig ikke at vi behøver

[Lasse Budtz]

at være så bekymrede. Jeg synes, vi har så mange debatter, at den parlamentariske kontrol skulle være nogenlunde sikret.

Formanden:

Det var en venlighed, at jeg ikke sluttede debatten før afbrydelsen, og det er den sidste korte bemærkning til hr. Albrechtsen.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Hr. Lasse Budtz siger – og det er jeg da glad for – at der skal foregå noget i FN, men vi har ikke kunnet vride ud af hr. Lasse Budtz, hvad det er, der skal foregå i FN, og kejseren kan på et tidspunkt få så lidt tøj på, at man bliver nødt til at erkende det og sige det åbent, som det er: han har ikke noget tøj på.

Der må kunne siges et eller andet konkret om, hvad det er, regeringen skal gøre i FN, for vi ved jo, hvad den har gjort indtil nu, og det er, at den har nævnt i en tale, at Danmark går ind for et sådant initiativ. Hvad skal der videre ske i denne samling? Skal regeringen stemme for et af de forslag, der er fremsat i FN, eller skal regeringen dog gøre noget i næste samling? Vi forlanger så sandelig ikke stormskridt, men vi må bede om, at vi får et svar, der sikrer, at det ikke direkte går tilbage.

Endelig vil jeg sige, at hvad enten vi får et svar eller ej, så vil jeg naturligvis håbe, at vi fortsat i det sikkerhedspolitiske flertal kan være enige om, at uanset at vore veje i dag har måttet skilles en lille smule, kan vi være enige om maksimalt at forhindre, at regeringen udnytter denne dagsorden til at henfalde i passivitet, hvad jeg desværre tror vil blive tilfældet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 7 af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 61 stemmer (S, SF og RV) mod 2 (FP); 52 (KF, V, CD, KRF og VS) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 6 af Pelle Voigt (SF) og Albrechtsen (VS) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

6) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 11:

Forslag til folketingsbeslutning om igangsættelse af en landsdækkende forsøgsordning vedrørende personlig assistance i forbindelse med erhvervsudøvelse til personer med handicap.

Af Elisabeth Bruun Olesen (VS) m.fl.
(Fremsat 15/10 86).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Arbejdsministeren (Henning Dyremose):

Der er, som det også fremhæves i bemærkningerne til beslutningsforslaget, tale om en genfremsættelse af et forslag fra folketingsåret 1985-86.

Da forslaget var til første behandling her i Tinget den 10. april 1986, sagde jeg bl.a., at jeg måtte anbefale, at forslaget blev afvist, idet der allerede var taget initiativer med henblik på at indhente erfaringer med at give personlig assistance til handicappede i erhverv ved anvendelse af loven om beskæftigelsesmuligheder for unge. Jeg sagde også, at hvis det viste sig, at det ikke var muligt på den måde at indhøste de nødvendige erfaringer og få skabt den nødvendige hjælp til de handicappede, så ville jeg sammen med socialministeren tage sagen op til fornyet overvejelse.

Jeg har fra Arbejdsdirektoratet, som jeg har bedt om at følge udviklingen, fået oplyst, at uanset at både Arbejdsdirektoratet og Socialstyrelsen har udsendt særlige vejledninger om denne mulighed, er der ifølge indberetninger fra AF-regionerne ikke etableret personlig assistance til nogen handicappet ved anvendelse af beskæftigelsesmuligheder for unge. Der er derfor desværre ikke meget, der tyder på, at ordningen i den nuværende udformning duer. Jeg vil derfor nærmere få undersøgt, hvorfor ordningen ikke har kun-